

AUDUN FLADMOE, IVAR EIMHJELLEN OG KARL HENRIK SIVESIND

Tilbake til normalen?

Frivillig engasjement i Norge, 1998–2023

Tilbake til normalen?

Frivillig engasjement i Norge, 1998–2023

Audun Fladmoe, Ivar Eimhjellen og Karl Henrik Sivesind

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Rapport 2024:6

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Rapport 2024:6

Institutt for samfunnsforskning

Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo

NORCE Hovedkontor

Nygårdsgaten 112
5008 Bergen

ISBN (digital): 978-82-7763-836-2

ISSN (digital): 1891-2176

www.samfunnsforskning.no/sivilsamfunn

Innhold

1 Innledning	7
Datagrunnlag	8
Gangen i rapporten	10
2 Trender i norsk frivillig engasjement 1998–2023	11
Hvor mange gjør frivillig arbeid?	11
Omfanget av frivillig arbeid	17
Hvilke arbeidsoppgaver blir utført?	19
Oppsummering	21
3 Kjennetegn ved de som deltar i frivillig arbeid	23
Kjennetegn ved frivillige i 2023	23
Kjennetegn ved frivillige over tid	30
Kjønn	30
Alder	32
Utdanning	35
Inntekt	37
Barn i husstanden	39
Samlet analyse	41
Oppsummering	43
4 Økonomiske bidrag til frivillige organisasjoner	44
Pengegaver	44
Oppsummering	51
5 Befolkningens tilknytning til frivillige organisasjoner	52
Medlemskap	52
Holdninger	58
Oppsummering	63
6 Avslutning	64
Oppsummering	64
Konklusjon	66

Forord

Denne rapporten presenterer oppdaterte tall om frivillig innsats, basert på befolkningsrepresentative spørreundersøkelser gjennomført seks ganger i perioden 1998–2023. De fem siste (siden 2004) er gjennomført av Statistisk sentralbyrå.

Prosjektet er gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som er et samarbeid mellom forskere fra Institutt for samfunnsforskning i Oslo og NORCE i Bergen. Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet.

Vi vil rette en særlig takk til alle som har svart på spørreundersøkelsene. Vi vil også takke Bernard Enjolras for nyttige innspill og tilbakemeldinger underveis i arbeidet.

Oslo, juni 2024

Audun Fladmoe, Ivar Eimhjellen og Karl Henrik Sivesind

Sammendrag

Forfatter	Audun Fladmoe, Ivar Eimhjellen og Karl Henrik Sivesind
Tittel	Tilbake til normalen? Frivillig engasjement i Norge, 1998–2023
Sammendrag	<p>Denne rapporten analyserer utviklingen i frivillig innsats i Norge over tid, basert på spørreundersøkelser fra 1998–2023. Analysene viser at det frivillige engasjementet er på et stabilt høyt nivå. Over 60 prosent av befolkningen rapporterte i 2023 å ha utført frivillig arbeid i løpet av de siste tolv månedene. Frivillig arbeid er mest vanlig i idrett og sport, etterfulgt av velforeninger og nærmiljøorganisasjoner. Gjennom årene har det vært en nedgang i frivillig arbeid innenfor hobby og fritid, mens frivillig arbeid knyttet til borettslag og boligbyggelag har økt noe. Den gjennomsnittlige tiden brukt på frivillig arbeid har imidlertid sunket noe siden 2014.</p> <p>Tidligere var det flere menn enn kvinner som deltok i frivillig arbeid. Disse kjønnsforskjellene er imidlertid ikke lenger statistisk signifikante. Menn deltar fortsatt mer i idretten, mens flere kvinner enn menn deltar innenfor velferd. Personer i aldersgruppen 30–49 år er mest aktive i frivillig arbeid, blant annet på grunn av barns deltakelse i fritidsaktiviteter. Deltakelsen i frivillig arbeid har økt over tid i den eldste aldersgruppen (67–79 år), men sunket i den yngste (16–29 år). Nedgangen er større blant unge menn enn blant unge kvinner.</p> <p>Andelen som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, og beløpene som gis, er relativt stabile over tid. Medlemskap i frivillige organisasjoner har heller ikke endret seg betydelig over tid. Det har vært en økning i medlemskap i arbeidslivsorganisasjoner og i hobby- og fritidsorganisasjoner, mens det har vært en nedgang i medlemskap i organisasjoner innenfor kunst og kultur og helse, pleie, og redningsarbeid. Medlemskapet anses fortsatt som viktig blant de frivillige, men de har i mindre grad enn tidligere en sterk tilknytning til enkeltorganisasjoner.</p> <p>Samlet sett indikerer analysene at frivillig sektor har kommet seg raskt på beina etter koronapandemien. Selv om det har vært noen endringer, inkludert mindre tidsbruk på frivillig arbeid og mindre frivillig arbeid blant unge menn, er omfanget av innsatsen nesten på samme nivå som før pandemien.</p>
Emneord	Frivillig innsats, frivillig arbeid, donasjoner, organisasjoner, medlemskap

English Summary

Author	Audun Fladmoe, Ivar Eimhjellen og Karl Henrik Sivesind
Title	Back to normal? Voluntary participation in Norway 1998-2023
Summary	<p>This report analyzes the development of voluntary participation in Norway over time, based on surveys from 1998-2023. The analyses show that the levels of volunteering is at a consistently high level. Over 60% of the population reported in 2023 to have performed voluntary work in the last 12 months. Voluntary work is most common in sports, followed by welfare associations and community organizations. Over the years, there has been a decline in voluntary work within hobby and leisure organizations, while voluntary work related to housing cooperatives and associations has somewhat increased. However, the average time spent on voluntary work has slightly decreased since 2014.</p> <p>Previously, more men than women participated in voluntary work. However, these gender differences are no longer statistically significant. Men still participate more in sports, while more women than men participate in welfare organizations. People in the age group 30-49 years are most active in voluntary work, partly due to children's participation in leisure activities. Participation in voluntary work has increased over time in the oldest age group (67-79 years), while decreased in the youngest (16-29 years). The decline is larger among young men than among young women.</p> <p>The proportion of the population giving monetary donations to voluntary organizations is relatively stable over time, and so are the amounts given. Membership in voluntary organizations has also remained stable over time. There has been an increase in membership in work-life organizations and hobby and leisure organizations, while there has been a decrease in membership in organizations within art and culture, and health, care, and rescue work. Membership is still considered important among volunteers, but they have less of a strong connection to individual organizations than before.</p> <p>Overall, the analyses indicate that the voluntary sector has quickly rebounded after the Covid-19 pandemic. Although there have been some changes, including less time spent on voluntary work and less volunteer work among young men, the scope of the effort is almost at the same level as before the pandemic.</p>
Index terms	Voluntary participation, voluntary work, donations, organizations, membership

1 Innledning

Basert på en landsrepresentativ spørreundersøkelse gjennomført i 2023 vil vi i denne rapporten oppdatere kunnskapen om omfanget av, betydningen av og forklaringene på frivillig innsats i den norske befolkningen. Denne undersøkelsen viderefører tilsvarende undersøkelser (1998, 2004, 2009, 2014, og 2017) gjennomført av forskere tilknyttet Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor (Arnesen 2015).

Den forrige undersøkelsen i denne rekken ble gjennomført før koronapandemien og den påfølgende samfunnsnedstengingen. Pandemien og nedstengingen hadde merkbare konsekvenser for den organiserte frivilligheten og alle aktivitetene som den omfatter (se for eksempel Arnesen, Enjolras, Fladmoe, Hansen & Sivesind 2023; Arnesen & Sivesind 2021; Fladmoe & Arnesen 2022). I denne rapporten skal vi undersøke om vi nå er mer tilbake til «normalstatus», og om vi kan spore de samme trekkene og endringstendensene vi observerte før pandemien, eller om vi ser andre typer kjennetegn og endringstendenser i den norske frivilligheten.

Det ble funnet flere sentrale kjennetegn og endringstrekk i den siste undersøkelsen før pandemien (Fladmoe, Eimhjellen, Sivesind & Arnesen 2019; Fladmoe, Sivesind & Arnesen 2018). Omfanget av frivillig arbeid var høyere enn i de tidligere målingene – 63 prosent av nordmenn oppga å ha gjort frivillig arbeid for en frivillig organisasjon i løpet av de siste tolv månedene. Tidligere var det en høyere andel menn som gjorde frivillig arbeid, men i 2017 var kjønnsforskjellen ubetydelig. Likevel brukte menn noe mer tid enn kvinner på frivillig arbeid, og engasjementet varierte mellom ulike organisasjonskategorier. Frem til og med 2014 var timebruken på frivillig arbeid stabil, men den gikk ned i 2017, og samtidig økte andelen «kortidsfrivillige» (<10 timer per måned). Andelen «kjernefrivillige» (>10 timer per måned) holdt seg på et stabilt nivå frem til 2017. De organisasjonene som flest bidro med frivillig arbeid for i 2017, var fortsatt organisasjoner innenfor idrett, kultur og fritid, sammen med velforeninger og nærmiljøorganisasjoner.

Bortsett fra at de generelle kjønnsforskjellene ikke lenger var signifikante, fant man i 2017-dataene gjenkjennelige trekk. Deltakelsen i frivillig arbeid var høyest blant personer som er midt i livet, personer som har barn, personer med høy utdanning, personer med høy inntekt og personer som er sysselsatt. Utdanning var fortsatt den tydeligste forklaringen på tilbøyelighet til å gjøre frivillig arbeid, også på tvers av ulike organisasjonstyper. Brutt ned på ulike organisasjonskategorier var menn og personer midt i livet (35–49 år) overrepresentert som frivillige i idretten. De yngste (16–24 år) var noe overrepresentert i samfunnsrettede organisasjoner, men underrepresentert i organisasjoner innenfor bolig og økonomi. Det å ha barn hadde særlig stor betydning for tilbøyeligheten til å være frivillig innenfor idrett, velferd og religion og livssyn. Husstandsinntekt hadde særlig stor betydning for frivillig

arbeid innenfor idrett og innenfor bolig og økonomi. Det var også noen geografiske variasjoner, med særlig mye frivillig arbeid innenfor idretten i Trøndelag, på Vestlandet, og i Hedmark og Oppland, mens det var mer frivillig arbeid innenfor religion og livssyn i Agder og Rogaland enn i andre deler av landet.

Tidligere undersøkelser har indikert en økning fra 1998 til 2009 i husstander som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, noe som blant annet har vært tilskrevet bedre skattefradragordninger. Det høye nivået vedvarte i 2017. Giverne til tros- og livssynsorganisasjoner ga de største beløpene, men det var flest husholdninger som ga penger til helse- og sosialorganisasjoner, etterfulgt av internasjonalt orienterte- og bistandsorganisasjoner. Husstander med høy inntekt ga størst beløp, men de ga gjennomsnittlig en mye mindre andel av sin disponible inntekt enn husstander med lave inntekter.

Som følge av koronapandemien og samfunnsnedstengingen ble mye frivillig aktivitet som innebar fysisk kontakt, satt på pause. Færre gjorde frivillig arbeid, de som var frivillige, engasjerte seg i færre organisasjoner, og de bidro med mindre tid. Men det ble også gjort mye frivillig innsats direkte rettet mot konsekvensene av pandemien og samfunnsnedstengingen, både i form av frivillig arbeid og pengegaver (Arnesen mfl. 2023; Arnesen & Sivesind 2021; Fladmoe & Arnesen 2022; Sivesind, Arnesen, Hansen, Fladmoe & Enjolras 2022). Det frivillige arbeidet endret karakter under pandemien, og særlig internett og sosiale medier ble tatt mer i bruk (Arnesen mfl. 2023).

Et hovedspørsmål vi stiller i denne rapporten, er om vi kan spore mer varige konsekvenser av disse endringene som fulgte med pandemien, eller om vi heller ser tegn til at vi er tilbake til slik statusen var før pandemien, og med endringer som følger mer langsiktige trender.

Datagrunnlag

Analysene i rapporten bygger på seks spørreundersøkelser om frivillig innsats, gjennomført i perioden 1998–2023.¹ Alle undersøkelsene er gjort med befolkningsrepresentative utvalg. Undersøkelsen i 1998 ble gjennomført av analyseinstituttet Opinion med spørreskjema per brev. Siden 2004 har undersøkelsene blitt gjennomført av Statistisk sentralbyrå per telefon. I tillegg var spørsmålene i 1998 utformet litt annerledes enn i de senere undersøkelsene. En viktig forskjell det året var at kategorien borettslag og boligbyggelag ikke ble nevnt og at kategorien velforeninger og grendelag ble kalt «nærmiljøorganisasjoner», noe som kan ha ført til underrapportering (Arnesen, 2015). Ulikheter i både innsamlingsmetode og spørsmålsformuleringer gjør at man må være varsom med å sammenligne med 1998, spesielt for de nevnte kategoriene og samlekategorien bolig og økonomi, hvor begge inngår. Undersøkelsene frem til og med 2014 er nærmere beskrevet i Arnesen (2015).

¹ I 2014 ble det gjennomført to undersøkelser, en av SSB og en av Respons Analyse. Som hovedregel analyserer vi data fra SSB-undersøkelsen, med unntak av de tilfellene der spørsmål bare ble stilt i Respons-undersøkelsen.

Undersøkelsen fra 2023 er gjennomført mer eller mindre identisk med undersøkelsen i 2017 og 2014. Som hovedregel er datainnsamlingen foretatt helt mot slutten av kalenderåret, med rapporter i påfølgende år. Hovedtallene for 2014 ble publisert i en rapport i 2015 (Folkestad, Christensen, Strømsnes & Selle 2015), mens hovedtallene for 2017 ble publisert i to rapporter i 2018 og 2019 (Fladmoe mfl. 2019; Fladmoe mfl. 2018).

Spørreskjemaet inneholder standardiserte mål på frivillig innsats, som deltakelse og antall timer frivillig arbeid, medlemskap og pengegaver til ulike kategorier frivillige organisasjoner, samt noen holdningsspørsmål. Bakgrunnsinformasjon om respondentene (som kjønn, alder og utdanning) er hentet fra SSBs registre.

Frivillig innsats omfatter ikke bare frivillig arbeid, men også økonomiske bidrag til organisasjoner eller individer utenfor husholdningen. Disse bidragene kan være pengegaver, naturalytelser, innsats i pengespill og lotterier, medlemskontingent eller andre former for støttekjøp, det vil si kjøp av varer og tjenester ut fra et ønske om å støtte bestemte organisasjoner eller aktiviteter (Wollebæk, Lorentzen & Selle 2000:34–36). Den følgende analysen vil ta for seg frivillig arbeid, pengegaver til frivillige organisasjoner og medlemskap i frivillige organisasjoner. Bakgrunnen for utforming av spørsmålene og organisasjonskategoriene (ICNPO) er i en tidligere rapport sett i sammenheng med den internasjonale utviklingen på statistikkområdet, knyttet til Johns Hopkins «Comparative Nonprofit Sector Project», håndboka for satellittregnskap for ideelle og frivillige («nonprofit») organisasjoner fra FNs statistikkdivisjon, og «Manual on the Measurement of Volunteer Work» fra ILO (se Fladmoe et al., 2018, s. 5–8).

Datainnsamlingen og spørreskjemaet for undersøkelsen i 2023 er beskrevet i et SSB-notat (Elgesem 2024). I dette avsnittet gjengir vi noen hovedpunkter fra notatet. Datainnsamlingen foregikk fra uke 43 til 51 i 2023. Det ble trukket et representativt utvalg på 4000 personer i alderen 16 til 79 år. Før datainnsamlingen startet, fikk respondentene tilsendt et informasjonsbrev i Altinn. De som manglet e-postadresse eller var under 18 år, fikk brevet tilsendt i posten. Kort tid før intervjuet fikk respondentene tilsendt en SMS med en påminnelse om at SSB snart ville ta kontakt. Det ble gjort flere forsøk på å kontakte respondenter som ikke svarte på første forsøk, og i den forbindelse ble det også sendt flere SMS-er underveis i datainnsamlingsperioden. I et siste forsøk for å oppnå kontakt med respondenter som ikke hadde svart, ble det sendt både SMS og e-post for å oppfordre til deltakelse.

Det ble oppnådd kontakt med 69 prosent av bruttoutvalget, det vil si at de svarte på telefonen. Av disse svarte 70 prosent på undersøkelsen, noe som ga en samlet svarprosent på 48,7 prosent. Svarprosenten var høyest blant de eldste respondentene, 67–79 år (54,7 prosent) og blant dem med universitets- eller høyskoleutdanning (59,4 prosent).

Gangen i rapporten

Videre i rapporten vil vi i kapittel 2 først undersøke hvordan omfanget av frivillig arbeid har utviklet seg i den norske befolkningen, både generelt og innenfor ulike organisasjonskategorier. Videre i kapitlet skal vi se på hvor mye tid som blir brukt på frivillig arbeid, og hvilke typer arbeidsoppgaver frivillige utfører i organisasjonene. Deretter vil vi i kapittel 3 undersøke hvilke personlige og sosiale kjennetegn de frivillige har, og hvordan disse har utviklet seg over tid, samt hvilke kjennetegn som har hatt størst betydning over tid for sannsynligheten for å gjøre frivillig arbeid for frivillige organisasjoner. I kapittel 4 undersøker vi hvordan nordmenn bidrar økonomisk til frivillige organisasjoner i form av donasjoner. I kapittel 5 ser vi på tilknytningen til frivillige organisasjoner gjennom medlemskap og holdninger til organisasjoner blant frivillige, før vi avslutter rapporten med å oppsummere hovedfunnene og konklusjonene i kapittel 6.

2 Trender i norsk frivillig engasjement 1998–2023

I dette kapittelet analyserer vi overordnede utviklingstrekk i frivillig engasjement i Norge. Først undersøker vi hvor mange som utfører frivillig arbeid for frivillige organisasjoner totalt sett og innenfor ulike organisasjonskategorier. Deretter undersøker vi omfanget av det frivillige arbeidet – hvor mye tid de frivillige bruker på frivillig arbeid. Til sist undersøker vi hvilke arbeidsoppgaver de frivillige utfører.

Hvor mange gjør frivillig arbeid?

Vi begynner med å se på andelen som svarer at de har utført frivillig arbeid. Helt først i undersøkelsen blir respondentene spurt om de «i løpet av de siste 12 månedene har utført frivillig arbeid for frivillige organisasjoner» innenfor 14 konkrete organisasjonskategorier i tillegg til alternativet «andre» (se mer nedenfor). For hver organisasjonstype respondentene oppgir å ha utført frivillig innsats for, får de oppfølgingsspørsmål om de har utført frivillig arbeid i løpet av de siste fire ukene, og i så fall hvor mange timer de har brukt på arbeidet disse fire ukene. Frivillig arbeid er definert på følgende vis:

Med frivillig arbeid mener vi arbeid du gjør for organisasjoner eller personer uten at du får vanlig lønn for dette. Vi spør først om ulønnet arbeid du utfører for frivillige organisasjoner, inkludert velferdstjenester drevet av frivillige organisasjoner. Regn ikke med medlemsaktivitet, som deltakelse i trening, øvelser, medlemsmøter og lignende.

Figur 2.1 viser andelen som oppga at de hadde utført frivillig arbeid for minst én organisasjonstype i løpet av de siste tolv månedene (blå linje) og de siste fire ukene (rød linje). Figuren viser at 62,7 prosent av respondentene i 2023 oppga å ha utført frivillig arbeid i løpet av det siste året, noe som var tilnærmet likt som i 2017 og også statistisk sett på nivå med 2014 og 2004.

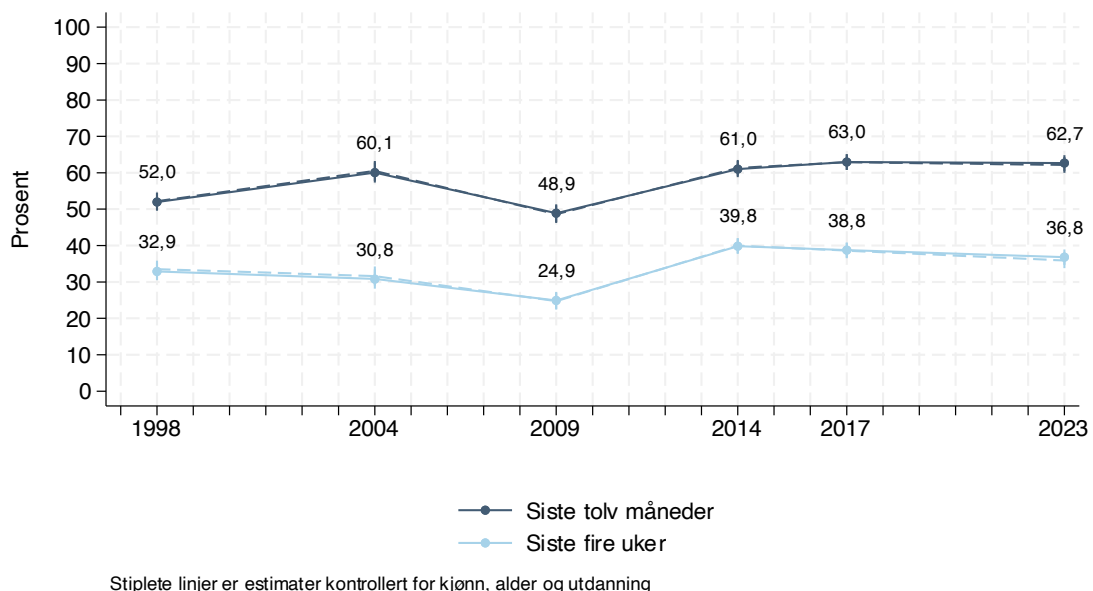
Andelen som oppga å ha utført frivillig arbeid i løpet av den siste måneden, var 36,8 prosent i 2023. Dette er også ganske likt som i de to foregående undersøkelsene og høyere enn i alle undersøkelser før det. Det er likevel en tendens til at andelen har falt litt siden 2014, med tre prosentpoeng.

Trendlinjene endres knapt når vi kontrollerer for kjønn, alder og utdanning, noe som tyder på at estimatene i figuren er robuste for eventuelle variasjoner i utvalgssammensetning over tid.

Samlet sett bekrefter tallene tidligere undersøkelser som har vist at nedgangen i frivillig arbeid i kjølvannet av koronapandemien er reversert (Arnesen mfl. 2023), og at nivået holder seg svært stabilt mer generelt. Nivået var lavere i

undersøkelsene i 1998 og 2009. Dette kan ha metodiske forklaringer. I 1998 var spørsmålsformuleringene og gjennomføringsmetoden ulik (selvutfylling på papir). Når man måler prososial adferd, som frivillig arbeid, kan man anta at det å bli intervjuet av et menneske gir noe høyere tall sammenlignet med selv å fylle ut et spørreskjema på papir eller skjerm (Chung & Monroe 2003). Undersøkelsen i 2009 kan være et statistisk avvik, slik det også ble diskutert i den tidligere metoderapporten (Arnesen 2015). Det har vært diskutert i tidligere rapporter at det var flere land som opplevde nedgang i frivillig arbeid tida etter finanskrisa i 2008. Stabiliteten i Norge etter koronapandemien med påfølgende renteøkninger, inflasjon og høye strømpriser blir enda viktigere i dette perspektivet.

Figur 2.1. Andel av befolkningen som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon siste tolv måneder og siste fire uker, prosent.

Stabile tall på overordnet nivå kan skjule variasjoner mellom ulike organisasjonskategorier. Tabell 2.1 nedenfor viser andelen av befolkningen som ved hver undersøkelse oppga at de hadde utført frivillig arbeid for de ulike organisasjonskategoriene vi spurte om. For å vise endringer på kort og lang sikt angir vi endring fra forrige undersøkelse (2017) og fra undersøkelsen i 2004 i de to kolonnene lengst til høyre.² Tabell 2.2 viser tilsvarende tall, men bare blant de som var frivillige i minst én organisasjon.

Tabellene viser at idrett og sport var den største kategorien i 2023, i likhet med i alle de tidligere undersøkelsene. 23 prosent av befolkningen og 36 prosent av de frivillige oppga at de hadde utført frivillig arbeid i regi av et idrettslag eller lignende i løpet av det siste året. Nivået er forholdsvis stabilt over tid, og den lille nedgangen sammenlignet med 2017 og 2004 er innenfor feilmarginene. Deretter følger velforeninger, grendelag og nærmiljø (18 prosent av

² Vi beregner forskjell fra 2004 og ikke 1998 på grunn av de tidligere nevnte metodeulikhetene.

befolkningen), hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger (15 prosent), borettslag og boligbyggelag (14 prosent) og kunst, kultur, korps og kor (12 prosent). Som beskrevet innledningsvis ble kategorien velforeninger, grendelag og nærmiljø bare beskrevet som «nærmiljøorganisasjoner» i 1998, noe som forklarer hvorfor denne kategorien var så liten dette året.

I kategoriene hobby og fritid og kunst og kultur har det vært en signifikant nedgang i andelen frivillige siden forrige undersøkelse, på henholdsvis to og tre prosentpoeng. I et tjuetårsperspektiv har andelen frivillige innenfor hobby og fritid falt med fem prosentpoeng. Motsatt har andelen som har gjort frivillig innsats i regi av borettslag eller boligbyggelag, økt med tre prosentpoeng siden forrige undersøkelse, og seks prosentpoeng siden 2004.

Innenfor resten av kategoriene har færre enn ti prosent av befolkningen utført frivillig arbeid. I et lengre perspektiv har det vært en økning i andelen frivillige innfor utdanning, opplæring og forskning fra to prosent i 1998 og fem prosent i 2004 og 2009 til ni prosent i 2023. Det har også vært en signifikant økning på to prosentpoeng i andelen frivillige innenfor yrkes-, bransje- og fagforeninger, mens det har vært en tilsvarende nedgang i andelen frivillige innenfor helse, pleie og redningsarbeid. Andelen frivillige i sosiale tjenester og rusmiddelomsorg har falt med to prosentpoeng siden 2017, og er på nivå med undersøkelsene fra 2004 og 2009. Det er grunn til å ta forbehold om tallene fra 1998 i sammenligning med nyere tall. I 1998 ble det brukt andre organisasjonskategorier, og innsamlingen av data med spørreskjema sendt i posten kan også gi litt andre resultater (Arnesen 2015).

Tabell 2.1. Har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, etter organisasjonstype (andel av befolkningen), andel i prosent, endring i prosentpoeng.

	1998	2004	2009	2014	2017	2023	Endring 2017– 2023 ^b	Endring 2004– 2023 ^b
Idrett og sport	21	24	20	25	24	23	-2	-1
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	5 ^a	18	13	17	18	18	0	0
Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger	10	20	13	17	17	15	-2*	-5*
Borettslag og boligbyggelag	–	8	7	11	11	14	3*	6*
Kunst og kultur, korps og kor	9	11	11	13	15	12	-3*	2
Utdanning, opplæring og forskning	2	5	5	8	10	9	-1	4*
Religion og livssyn, inkludert Den norske Kirke	7	6	4	9	8	7	-1	1
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	9	4	5	6	6	6	0	2*
Helse, pleie og redningsarbeid	3	8	4	7	6	5	-1	-2*
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	6	4	4	6	6	4	-2*	0
Politiske partier	3	3	2	4	4	4	0	1
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighet sarbeid	3	3	3	6	4	4	-1	0
Natur-, miljø- og dyrevern	1	3	2	4	4	3	0	0
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	3	1	1	2	2	1	-1*	0
Andre områder	4	4	2	3	3	2	-1	-1*
N	1693	1235	1579	1921	1968	1936		

*p < 0,05.

^a I 1998 ble det kun spesifisert «nærmiljøorganisasjoner» (ikke velforeninger og grendelag) i spørreskjemaet. Dette kan ha ført til underrapportering i denne kategorien det året (Arensen 2015).

^b På grunn av avrundinger til nærmeste heltall kan endringstallene i noen tilfeller se større eller mindre ut enn hva som kommer fram hvis man regner manuelt i tabellen.

Tabell 2.2. Har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, etter organisasjonstype (andel av frivillige), andel i prosent, endring i prosentpoeng.

	1998	2004	2009	2014	2017	2023	Endring 2017–2023 ^b	Endring 2004–2023 ^b
Idrett og sport	38	40	40	41	39	36	-3	-3
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	9 ^a	30	26	29	28	28	0	-2
Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger	21	34	26	27	28	24	-4*	-10*
Kunst og kultur, korps og kor	17	18	23	21	24	20	-5*	2
Borettslag og boligbyggelag	–	13	15	17	18	22	5*	10*
Utdanning, opplæring og forskning	4	8	10	14	15	14	-1	6*
Religion og livssyn, inkludert Den norske Kirke	14	11	9	14	13	12	-1	1
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	17	7	10	10	10	10	0	3*
Helse, pleie og redningsarbeid	6	13	9	11	10	9	-1	-4*
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	12	7	9	9	9	6	-3*	-1
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighet sarbeid	6	5	6	10	7	6	-1	0
Natur-, miljø- og dyrevern	2	5	4	7	6	6	-1	0
Politiske partier	7	5	5	6	6	6	0	1
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	6	2	2	3	3	2	-1*	0
Andre områder	6	7	5	5	5	4	-1	-3*
N	876	734	772	1172	1239	1213		

*p < 0,05.

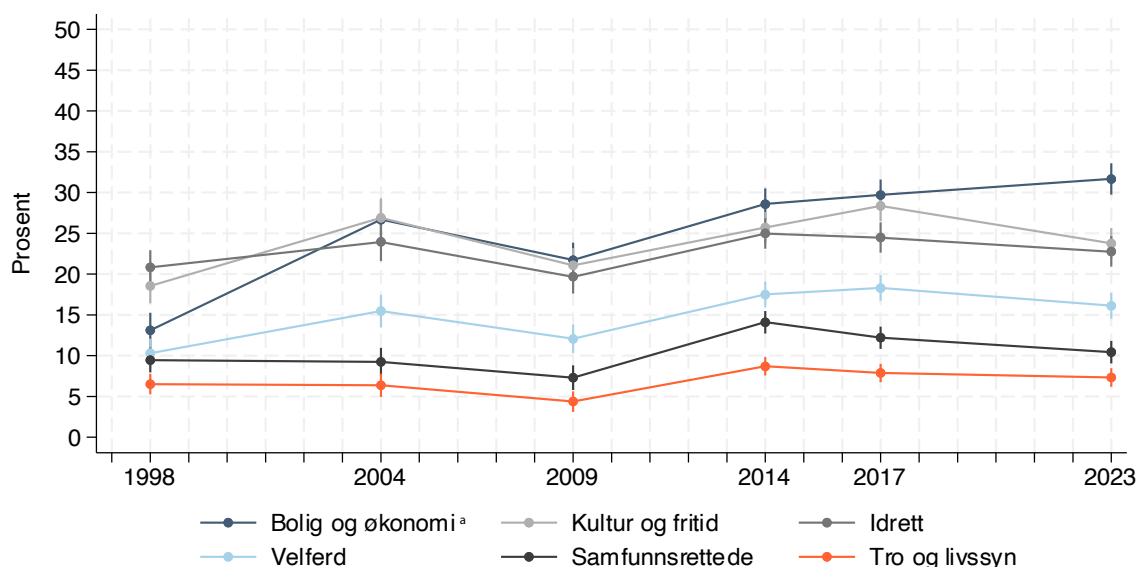
^a I 1998 ble det kun spesifisert «nærmiljøorganisasjoner» (ikke velforeninger og grendelag) i spørreskjemaet. Dette kan ha ført til underrapportering i denne kategorien det året (Arnesen 2015).

^b På grunn av avrundinger til nærmeste heltall kan endringstallene i noen tilfeller se større eller mindre ut enn hva som kommer fram hvis man regner manuelt i tabellen.

Figur 2.2 sammenfatter endringene per organisasjonskategori med en grovere kategorisering. Den største kategorien er bolig og økonomi, som omfatter borettslag, velforeninger og arbeidslivsorganisasjoner, hvor mer enn 30 prosent av befolkningen har utført frivillig arbeid i løpet av det siste året. Denne kategorien har vokst over tid. Den store økningen fra 1998 til 2004 skyldes nok imidlertid de forholdene som er beskrevet over, nemlig at borettslag og boligbyggelag ikke var en egen kategori i 1998, og at velforeninger, grendelag og nærmiljø bare ble beskrevet som «nærmiljøorganisasjoner» (Arnesen 2015).

Kultur og fritid, som omfatter organisasjoner innenfor hobby og kunst og kultur, er den nest største kategorien, men denne har opplevd et markant fall på om lag fem prosentpoeng siden 2017. Her er det verdt å spekulere på om denne nedgangen er en konsekvens av koronapandemien, ettersom det ble lagt betydelige restriksjoner på mange av aktivitetene innenfor denne typen organisasjoner. En annen undersøkelse som fulgte de samme frivillige før (2019) og etter pandemien (2023), fant også at andelen frivillige innenfor hobby- og fritidsorganisasjoner gikk signifikant ned – men ikke innenfor kunst og kultur (Arnesen mfl. 2023). Frivillig arbeid for samfunnsrettede organisasjoner økte markant i 2014, for deretter å synke gradvis fram til 2023. Man kan spekulere på om økningen i 2014 skyldtes en «Utøya-effekt», hvor flere i befolkningen ble samfunnsengasjerte i kjølvannet av terrorangrepet mot regjeringskvartalet og AUFs sommerleir, men at denne effekten etter hvert har avtatt. Andre undersøkelser har vist at tilliten økte i den norske befolkningen (Wollebæk, Enjolras, Steen-Johnsen & Ødegård 2012), politiske partier opplevde medlemsvekst, og valgdeltakelsen økte spesielt blant unge voksne (Ødegård & Fladmoe 2017).

Figur 2.2. Andel av befolkningen som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, etter organisasjonskategori, i prosent.

^a Bolig og økonomi: I 1998 ble det kun spesifisert «nærmiljøorganisasjoner» (ikke velforeninger og grendelag) i spørreskjemaet. Dette kan ha ført til underrapportering i denne kategorien det året (Arnesen 2015).

Omfanget av frivillig arbeid

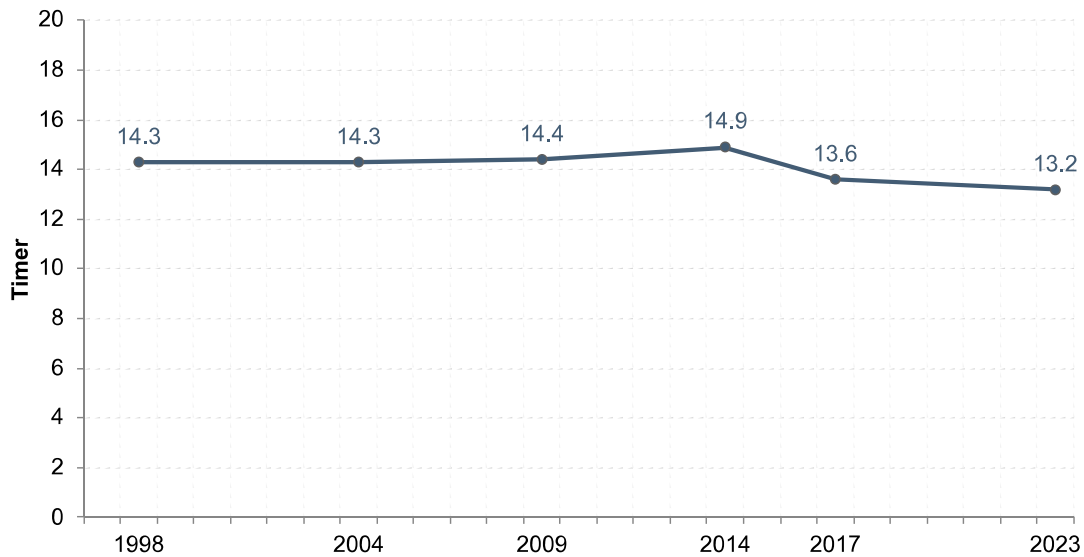
I analysene i delen ovenfor er kravet for å defineres som «frivillig» at man har utført frivillig arbeid minst én gang i løpet av de siste tolv månedene eller de siste fire ukene. Terskelen er med andre ord ikke spesielt høy. For å få et bedre inntrykk av omfanget av frivillig arbeid gjør vi litt ulike analyser. Først summerer vi opp hvor mange organisasjonskategorier respondentene oppga å ha utført frivillig arbeid for, og deretter analyserer vi tidsbruken.

Figur 2.3 viser hvor mange organisasjonskategorier respondentene oppga å ha utført frivillig arbeid innenfor. I 2023 oppga 28 prosent at de hadde utført arbeid innenfor én kategori, 17 prosent oppga to kategorier, og like mange oppga tre eller flere kategorier. Siden 2014, og spesielt siden 2017, har det vært en økning i andelen som oppga én kategori, mens det har vært en nedgang i andelen som oppga tre eller flere kategorier. 21 prosent i 2014 og 20 prosent i 2017 oppga tre eller flere kategorier. Selv om fordelingen ligner eldre undersøkelser, kan det tenkes at nedgangen fra 2017 i andelen som oppga tre eller flere organisasjonskategorier, delvis kan forklares av koronapandemien. Panelundersøkelsen som ble gjennomført før og etter pandemien, viste også tegn til noe nedgang i andelen som hadde utført arbeid for mange organisasjoner, mens andelen som hadde utført arbeid for minst én organisasjon, var helt stabil (Arnesen mfl. 2023).

Figur 2.3. Antall organisasjonskategorier frivillige har utført arbeid for de siste tolv månedene, prosent.

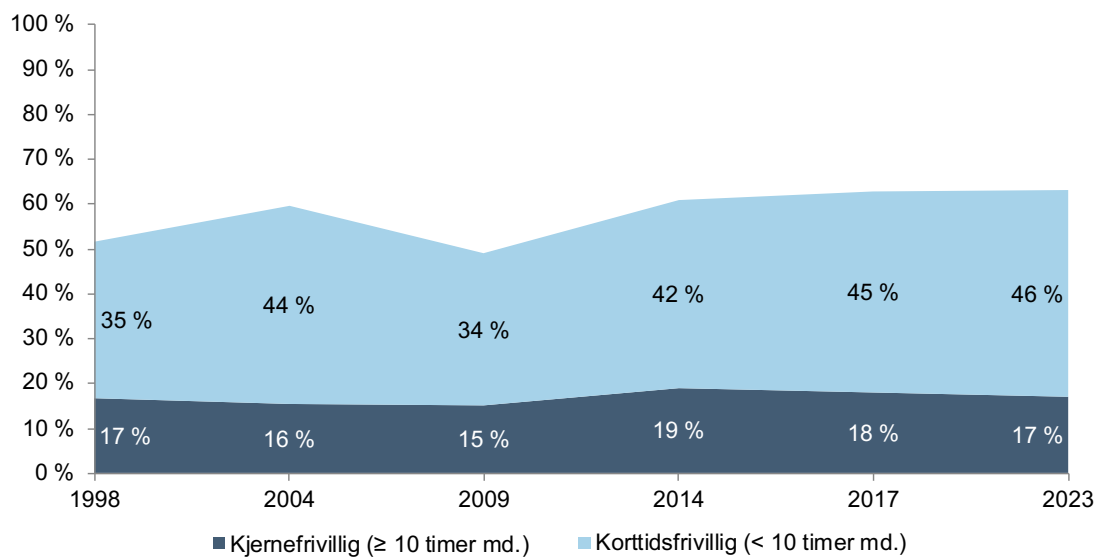

Et annet mål på omfanget av frivillig arbeid er timebruk. De som hadde utført frivillig arbeid i løpet av de siste fire ukene, ble spurt hvor mange timer de hadde brukt på arbeidet. Figur 2.4 viser at disse frivillige i gjennomsnitt hadde brukt litt over 13 timer. Dette er en nedgang fra undersøkelsene fram til 2014, men omtrent på samme nivå som i 2017. Nedgangen i tidsbruk startet dermed før pandemien.

Figur 2.4. Timebruk på frivillig arbeid de siste fire ukene, gjennomsnitt.

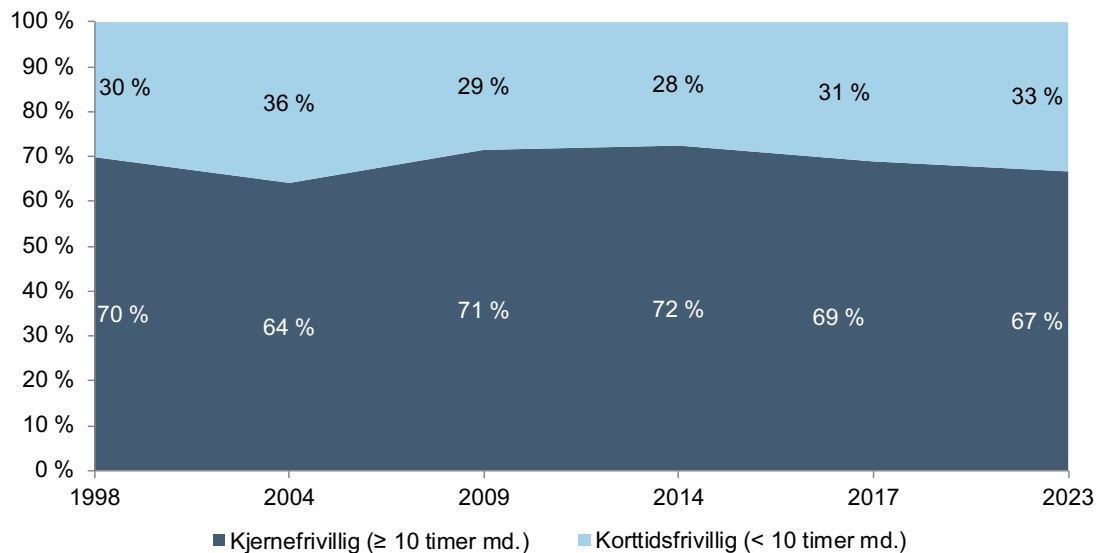
For å få et bedre inntrykk av tidsbruken har vi tidligere skilt mellom to grupper av frivillige: kjernefrivillige og korttidsfrivillige. Kjernefrivillige er de som deltok i frivillig arbeid ti timer eller mer den siste måneden, mens korttidsfrivillige er de som utførte mindre enn ti timer frivillig arbeid.

Figur 2.5 viser at andelen kjernefrivillige i befolkningen er stabil. I 2023 kunne 17 prosent av befolkningen defineres som kjernefrivillige, mens 46 prosent kunne defineres om korttidsfrivillige. Siden 1998 har andelen kjernefrivillige variert mellom 15 (2009) og 19 prosent (2014). Tallene må sies å være svært stabile, men det er verdt å merke seg en tendens siden 2014 til at det blir litt flere korttidsfrivillige og litt færre kjernefrivillige.

Figur 2.5. Har deltatt i frivillig arbeid de siste tolv månedene, kjernefrivillige og korttidsfrivillige (andel av befolkningen), i prosent

For å forstå omfanget av det frivillige arbeidet fra henholdsvis kjerne- og korttidsfrivillige har vi undersøkt hvor stor andel av de totale timene frivillig arbeid de to gruppene utfører. Figur 2.6 viser at de kjernefrivillige utfører om lag to tredeler av alt frivillig arbeid, og at dette omfanget er forholdsvis stabilt over tid. Med andre ord er det slik at i 2023 ble to tredeler av alt frivillig arbeid i Norge utført av om lag 17 prosent av den voksne befolkningen.

Figur 2.6. Det relative bidraget fra kjernefrivillige og korttidsfrivillige (andel av frivillige), prosent.

Hvilke arbeidsoppgaver blir utført?

Et siste mål på omfanget av det frivillige arbeidet vi undersøker, er hvilke arbeidsoppgaver de frivillige har utført. Alle undersøkelsene inneholdt ikke spørsmål om frivillige arbeidsoppgaver, og vi har derfor bare data fra 1998, 2014 og 2023.³

Tabell 2.3 viser andelen av de frivillige som ved de tre målepunktene oppga å ha utført ulike arbeidsoppgaver. I 2023 var den suverent vanligste oppgaven å ha deltatt på dugnad, nesten to av tre av de frivillige svarte dette. Dugnad kan inkludere klassiske praktiske dugnadsoppgaver eller oppgaver i forbindelse med inntektsgivende arbeid som loppemarkeder, eller gjennomføring av møter og arrangementer. På andreplass kommer styrearbeid, men det var halvparten så mange som oppga dette. Deretter følger administrasjon eller kontorarbeid (27 prosent), instruksjon og trening (18 prosent), innsamlinger (17 prosent), hjelp eller omsorgsarbeid rettet mot enkeltpersoner eller grupper (13 prosent), transport (13 prosent), annet informasjonsarbeid, kampanjer, politisk arbeid (10 prosent) og arbeid med organisasjonens nettside eller konto på sosiale medier (8 prosent).

³ I 2014 ble spørsmål om arbeidsoppgaver stilt i en tilleggsundersøkelse gjennomført av Respons Analyse (Arnesen, 2015).

Den lange tidsserien viser at oppgavefordelingen har forandret seg en god del siden 1998. Det er en tydelig økning i andelen som oppgir å ha deltatt i dugnad (11 prosentpoeng flere), mens det er en tydelig nedgang i andelen som oppgir å ha utført informasjonsarbeid, kampanjer eller politisk arbeid (–14 prosentpoeng), styrearbeid (–12 prosentpoeng), administrasjon eller kontorarbeid (–8 prosentpoeng) og transport (–7 prosentpoeng). Vi kan ikke utelukke at noen av disse endringene delvis kan forklares av at undersøkelsene ble gjennomført ulikt, men endringene peker likevel på tendenser hvor styre- og driftsoppgaver har blitt mindre vanlig, mens aktiviteter knyttet til dugnader har blitt vanligere.

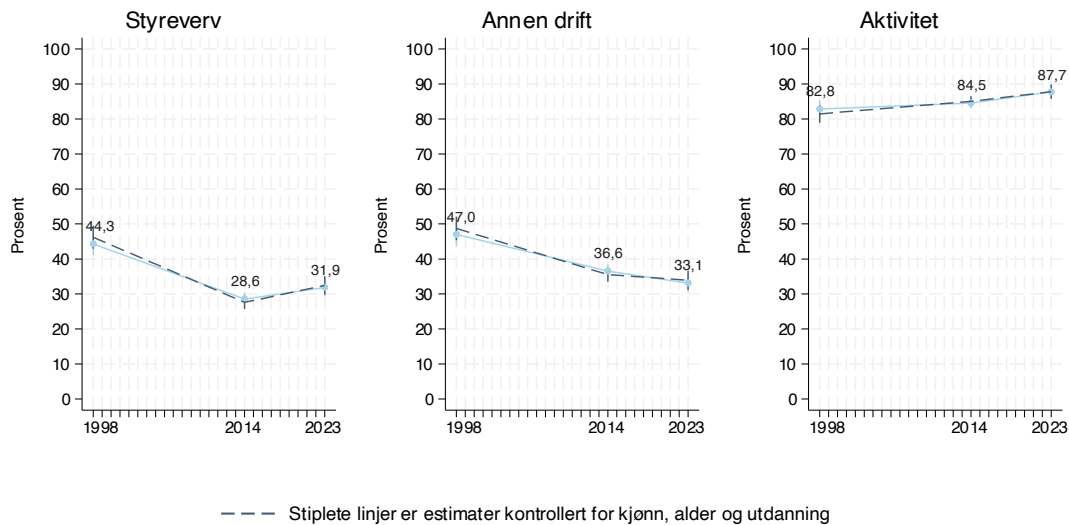
Tabell 2.3. Utførte arbeidsoppgaver blant de som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, andel i prosent, endring i prosentpoeng.

	1998	2014	2023	2014 –2023	1998 –2023
Dugnader	54	43	65	22	11
Styrearbeid	44	29	32	3	–12
Administrasjon eller kontorarbeid	35	30	27	–3	–8
Instruksjon og trening	18	23	18	–5	0
Innsamlinger	20	12	17	5	–4
Hjelp eller omsorgsarbeid rettet mot enkeltpersoner eller grupper	10	10	13	3	2
Transport	20	6	13	7	–7
Annet informasjonsarbeid, kampanjer, politisk arbeid	24	12	10	–2	–14
Arbeid med organisasjonens nettside eller konto på sosiale medier ^a	10	3	8	5	–3
Annet	22	40	13	–27	–9
n	810	2252	1213		

^a I 1998 ble det spurt om informasjonsarbeid

Disse endringene er illustrert i figur 2.7, som viser trendene i tre grupper av aktiviteter: styreverv, annen drift og aktivitet. Hvilke oppgaver som inngår i de ulike kategoriene, er beskrevet i figuren. Figuren viser at frivillige i 2023 er mindre tilbøyelige til å påta seg styreverv eller delta i andre driftsoppgaver enn i 1998, men at de er litt mer tilbøyelige til å delta i aktivitetsorienterte oppgaver. Endringene siden 2014 er små, noe som tyder på at de største endringene skjedde i de første årene av dette årtusenet.

Figur 2.7. Utførte arbeidsoppgaver blant de som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, i tre kategorier, i prosent.

n: 810 (1998), 2552 (2014), 1213 (2023)
 Annen drift: administrasjon, informasjon, kampanje, web
 Aktivitet: Instruksjon/trening, dugnad, transport, innsamling, hjelp/omsorg

Oppsummering

Analysene i dette kapittelet har vist at det frivillige arbeidet nordmenn gjør, på overordnet nivå er tilbake på et stabilt høyt nivå etter pandemien. I 2023 oppga 62,7 prosent å ha utført frivillig arbeid i løpet av de siste tolv månedene, likt som i 2017. Nedgangen i frivillig arbeid i kjølvannet av koronapandemien ser ut til å være reversert.

Frivillig arbeid innenfor idrett og sport er fortsatt det vanligste, etterfulgt av frivillig arbeid for velforeninger, grendelag og nærmiljøorganisasjoner, for hobby, fritids- og utendørsaktivitet og sosiale foreninger, for borettslag og boligbyggelag, og for kunst, kultur, korps og kor.

Over tid har andelen frivillige innenfor hobby og fritid falt med fem prosentpoeng, mens andelen som har gjort frivillig innsats i regi av borettslag eller boligbyggelag, har økt med tre prosentpoeng. Det har også vært en nedgang i andelen idrettsfrivillige.

Andelen frivillige som har gjort arbeid for tre eller flere organisasjonskategorier, har falt over tid, og spesielt sammenlignet med den siste undersøkelsen før pandemien. Vi ser også at trenden fra 2017 hvor de frivillige utførte litt færre timer frivillig arbeid enn i 2014, fortsetter i 2023.

Når vi skiller mellom andeler kjernefrivillige og korttidsfrivillige i befolkningen, finner vi stabilitet over tid, hvor 17 prosent var kjernefrivillige og 46 prosent var korttidsfrivillige i 2023. De kjernefrivillige utførte likevel over to tredeler av alt frivillig arbeid som ble utført i 2023.

Dugnadsarbeid var den desidert vanligste typen frivillig arbeid i 2023, etterfulgt av styrearbeid, med bare halvparten så mange, administrasjon eller kontorarbeid, instruksjon og trening, og innsamlinger. Over tid har dugnadsarbeid blitt vanligere, mens informasjonsarbeid, kampanjer eller politisk arbeid, og styrearbeid har hatt en tydelig nedgang.

3 Kjennetegn ved de som deltar i frivillig arbeid

I dette kapitlet analyserer vi ulike forklaringer på frivillig arbeid. Det handler med andre ord om hvilken personlige og sosiale bakgrunn de frivillige har, og hvordan dette har utviklet seg over tid. Vi starter kapitlet med å gi en oversikt over kjennetegn ved de frivillige i 2023 og hvordan kjennetegn ved de frivillige har endret seg siden forrige undersøkelse, i 2017. Her ser vi på de frivilliges kjønn, alder, utdanningsnivå, inntektsnivå (husholdningsinntekt), arbeidsmarkedstilknytning, om de har barn i husholdningen, hvor de bor, og om de har innvandrerbakgrunn eller ikke.

Deretter analyserer vi endringer over en lengre tidsperiode, fra 1998 til 2023, og diskuterer endringene i lys av tidligere forskning og teori. Siden de ulike bakgrunnskjennetegnene har vært målt og operasjonalisert på ulikt vis over tid, avgrensner vi her analysene til respondentenes kjønn, alder, utdanning, inntekt og om de har barn i husstanden. Til slutt analyserer vi hvilke enkeltfaktorer som har hatt størst innvirkning på sannsynligheten for å gjøre frivillig arbeid i de ulike målingene.

Kjennetegn ved frivillige i 2023

Vi begynner med å beskrive kjennetegn ved frivillige i 2023, med henblikk på endring fra undersøkelsen i 2017. Tabell 3.1 nedenfor viser andelen i befolkningen totalt sett og i ulike grupper som oppga å ha utført frivillig arbeid for minst én organisasjonskategori i løpet av de siste tolv månedene, målt på samme måte som vist i forrige kapittel. Tallene i parentes viser endring fra undersøkelsen i 2017. For å undersøke om forskjellene mellom grupper i 2023 er statistisk signifikante når vi tar hensyn til andre kjennetegn, som for eksempel at ulike aldersgrupper har ulikt utdanningsnivå, har vi også estimert samlede regresjonsmodeller (tabell 3.2). Modellene er estimert som lineære sannsynlighetsmodeller, så tallene i tabellen kan tolkes som estimerte forskjeller i prosentpoeng.

Tabell 3.1 viser at det totalt sett var marginale kjønnsforskjeller i andelen frivillige i 2023, og at dette var helt likt som i 2017. Det var litt flere menn blant frivillige i kategoriene bolig og økonomi, kultur og fritid og idrett, mens det var flere kvinner i kategoriene velferd og tro og livssyn. Når vi tar hensyn til andre kjennetegn ved respondentene (tabell 3.2), er kjønnsforskjellene statistisk signifikante i kategoriene kultur og fritid og idrett (flestep menn), og velferd (flestep kvinner). Sammenlignet med i 2017 var det en tydelig nedgang i andelen kvinner i kultur og fritid og i andelen menn i idrett og velferd.

Blant aldersgruppene var det flestep frivillige i gruppen 35–49 år, og færrest i gruppen 16–24 år. Aldersgruppen 35–49 år var særlig overrepresentert i idrett,

mens den yngste aldersgruppen var særlig underrepresentert i kategorien bolig og økonomi. De eldste aldersgruppene var sterkest representert i kultur og fritid og tro og livssyn. Når vi tar hensyn til andre kjennetegn (tabell 3.2) er aldersforskjellene imidlertid bare statistisk signifikante i bolig og økonomi og i idretten. Dette kan indikere at aldersforskjellene vi observerer i andre kategorier først og fremst skyldes variasjoner knyttet til de andre kjennetegnene (utdanning, inntekt, arbeidsmarkedstilknytning, hvorvidt man har barn i husholdningen). Siden 2017 har det vært en generell nedgang i andelen frivillige i den yngste aldersgruppen, men nedgangen har vært særlig stor i kategoriene kultur og fritid, bolig og økonomi, samfunnsrettede organisasjoner og velferd. Senere i kapitlet skal vi se at nedgangen er større for unge menn enn for unge kvinner. Aldersgruppen 35–49 år hadde en særlig sterk nedgang i kategorien kultur og fritid, men en liten oppgang i bolig og økonomi. Det var en klar økning i andelen frivillige i de eldste aldersgruppene, særlig i kategorien bolig og økonomi. Motsatt var det en nedgang i andelen eldre frivillige i kategoriene velferd og samfunnsrettede organisasjoner.

De med høyere utdanning er overrepresentert i frivillig arbeid, og det gjelder særlig i bolig og økonomi og idrett. De med lavest utdanning (grunnskole) er særlig underrepresentert i kultur og fritid og idrett. Det er minst utdanningsforskjeller i tros- og livssynsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner. Når vi tar hensyn til andre faktorer, er utdanningsforskjellene statistisk signifikante i bolig og økonomi, kultur og fritid og idrett. Samlet sett er utdanningsforskjellene litt mindre i 2023 enn i 2017. Det skyldes en tydelig nedgang i andelen høyt utdannede som gjør frivillig arbeid i kategoriene kultur og fritid og velferd, og også en liten nedgang i kategoriene idrett og tro og livssyn.

Frivillig deltakelse øker med inntektsnivå, og dette gjelder særlig i idretten og i samfunnsrettede organisasjoner. I kategorien bolig og økonomi øker også andelen frivillige i takt med inntektsnivå, men den er lavere igjen i gruppen med høyest inntekt. I kategorien velferd er andelen frivillige høyest blant dem med lavest og høyest inntekt. Når vi tar hensyn til andre kjennetegn, er det statistisk signifikante forskjeller i alle de nevnte kategoriene. Sammenlignet med 2017 har andelen frivillige blitt større i den midtre inntektsgruppen, altså de som ligger nærmest medianinntekten, men andelen frivillige har falt litt blant dem med lavest og høyest inntekt. Mediagruppen har særlig vokst i kategorien bolig og økonomi, og det samme gjelder dem med lavere inntekter. Blant dem med høyest inntekt har deltakelsen i denne typen frivillighet gått ned. Også blant dem med lavest og høyest inntekt har deltakelsen i frivillig arbeid i kategoriene kultur og fritid og idrett blitt mindre, mens gruppene med lavest inntekt i tillegg har en nedgang innenfor samfunnsrettede organisasjoner. I velferdsorganisasjoner er endringen (nedgang) størst for de tre midtre inntektskategoriene.

Arbeidsmarkedstilknytning henger sammen med både utdanning og inntekt, og de som er sysselsatte, er overrepresentert som frivillige, spesielt i kategoriene

bolig og økonomi og idrett. Dette gjelder også når vi tar hensyn til andre kjennetegn ved respondentene.

De som har barn i husstanden, er sterkt overrepresentert blant frivillige, særlig i idretten og i bolig og økonomi, men også innenfor velferd. Overordnet er betydningen av å ha barn nærmest lik som i 2017, men det er en sterk nedgang i andelen med barn som engasjerer seg i frivillig arbeid i kategorien kultur og fritid.

Når det gjelder respondentenes bosted, er variasjonene ganske små. Andelen frivillige er høyest i Nord-Norge og lavest i Agder og Sør-Østlandet og på Vestlandet, men disse forskjellene er ikke statistisk signifikante når vi tar hensyn til andre kjennetegn ved respondentene. I kategoriene bolig og økonomi og idrett er andelen frivillige høyest i Trøndelag, og i kategorien velferd er andelen frivillige høyest i Innlandet og i Agder og Sør-Østlandet. De samlede analysene viser at det særlig er idretten i Trøndelag som skiller seg ut med et høyere nivå. Dette fant vi også i 2017 (Fladmoe mfl. 2018). I andre kategorier er de geografiske variasjonene små. Siden 2017 har andelen frivillige gått mest ned i Trøndelag, hvor nivået var høyest den gangen. Nedgangen er tydeligst i kategoriene velferd og kultur og fritid. Motsatt er det en økning i andelen frivillige i Nord-Norge, spesielt i kategorien bolig og økonomi.

Til slutt viser tabellene at andelen frivillige er høyere i majoritetsbefolkningen enn blant personer med innvandrerbakgrunn.⁴ Forskjellen er størst i kategoriene bolig og økonomi, kultur og fritid og idrett, mens det er litt flere frivillige med enn uten innvandrerbakgrunn i kategorien tro og livssyn. Denne forskjellen er imidlertid ikke statistisk signifikant når vi tar hensyn til andre kjennetegn ved respondentene.

⁴ Innvandrerbakgrunn er definert som at man selv har innvandret til Norge, eller at man er født i Norge med to utenlandsfødte foreldre.

Tabell 3.1. Har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene, i prosent (endring fra 2017 i prosentpoeng i parentes).

	Totalt	Bolig og økonomi	Kultur og fritid	Idrett	Velferd	Samfunnsrettede	Tro og livssyn
Totalt (n = 1936)	63 (0)	32 (2)	24 (-5)	23 (-2)	16 (-2)	10 (-2)	7 (-1)
KJØNN							
Menn (n = 1009)	63 (0)	33 (2)	26 (-1)	24 (-5)	12 (-4)	11 (-2)	6 (-2)
Kvinner (n = 927)	62 (0)	30 (2)	22 (-8)	21 (1)	20 (0)	10 (-2)	9 (1)
ALDER							
16–24 år (n = 265)	54 (-5)	11 (-5)	22 (-7)	20 (0)	17 (-3)	12 (-5)	8 (1)
25–34 år (n = 300)	59 (-2)	32 (2)	18 (-6)	15 (-1)	16 (-1)	8 (-3)	4 (-1)
35–49 år (n = 467)	69 (-3)	39 (4)	21 (-12)	40 (-2)	20 (1)	12 (3)	7 (-1)
50–59 år (n = 340)	66 (1)	35 (1)	26 (-1)	26 (0)	14 (-2)	12 (-2)	6 (-4)
60–66 år (n = 218)	60 (5)	31 (0)	28 (1)	12 (-1)	10 (-5)	7 (0)	9 (3)
67–79 år (n = 346)	61 (8)	34 (9)	30 (2)	12 (0)	15 (-6)	10 (-6)	10 (1)
UTDANNING							
Grunnskole/uoppgitt (n = 413)	52 (0)	20 (2)	18 (-6)	16 (-2)	16 (1)	12 (0)	8 (1)
Vgs. (n = 713)	64 (1)	32 (1)	27 (-1)	23 (-1)	14 (-2)	10 (0)	7 (1)
Universitet/høyskole	67 (-3)	37 (2)	24 (-8)	26 (-3)	18 (-5)	10 (-5)	8 (-3)
HUSHOLDNINGSSINNTEKT (kvintiler) (ref = 1. kvintil)							
1. kvintil (n = 392)	52 (-4)	22 (6)	23 (-5)	11 (-6)	19 (-1)	8 (-9)	7 (0)
2. kvintil (n = 386)	55 (-2)	27 (5)	22 (-5)	14 (0)	13 (-4)	8 (-3)	8 (1)
3. kvintil (n = 386)	65 (8)	37 (10)	24 (-1)	23 (3)	12 (-4)	11 (2)	9 (-1)
4. kvintil (n = 386)	71 (-3)	41 (0)	28 (-5)	30 (-3)	19 (-3)	13 (1)	8 (-2)

5. kvintil (n = 386)	70 (-1)	32 (-11)	22 (-7)	35 (-3)	18 (0)	12 (1)	6 (-1)
ARBEIDSMARKED							
Sysselsatt (n = 1258)	66 (0)	35 (1)	23 (-5)	28 (-1)	17 (0)	10 (-1)	7 (-1)
Ikke sysselsatt (n = 678)	56 (0)	26 (4)	25 (-3)	13 (-2)	14 (-5)	11 (-2)	8 (-1)
BARN UNDER 18 ÅR I HUSHOLDNINGEN							
Barn (n = 623)	73 (-2)	36 (4)	23 (-9)	43 (2)	22 (0)	13 (0)	8 (-4)
Ikke barn (n = 1313)	58 (0)	29 (1)	24 (-3)	13 (-3)	13 (-3)	9 (-3)	7 (1)
LANDSDEL							
Oslo og Viken (n = 727)	61 (0)	30 (2)	20 (-6)	20 (-2)	16 (-2)	9 (-3)	7 (-1)
Innlandet (n = 136)	66 (3)	32 (8)	27 (-6)	24 (-2)	21 (1)	10 (-4)	8 (0)
Agder og Sør-Østlandet (n = 248)	62 (-2)	30 (2)	27 (3)	20 (-3)	20 (2)	12 (-1)	9 (-5)
Vestlandet (n = 503)	62 (-3)	32 (-4)	25 (-5)	23 (-5)	15 (-4)	11 (0)	8 (2)
Trøndelag (n = 171)	66 (-5)	38 (5)	24 (-9)	31 (2)	12 (-10)	12 (-1)	7 (0)
Nord-Norge (n = 151)	67 (5)	34 (4)	28 (-4)	28 (3)	16 (-1)	13 (2)	7 (1)
INNVANDRERBAKGRUNN							
Innvandrerbakgrunn (n = 248)	51 (-2)	22 (2)	15 (-8)	17 (2)	16 (-4)	8 (-2)	9 (2)
Ikke innvandrerbakgrunn (n = 1688)	64 (0)	33 (2)	25 (-4)	24 (-2)	16 (-2)	11 (-2)	7 (-1)

Tabell 3.2. Har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon de siste tolv månedene. Estimer fra multivariate lineære sannsynlighetsmodeller (OLS). Ustandardiserte koeffisienter.

	Totalt	Bolig og økonomi	Kultur og fritid	Idrett	Velferd	Samfunnsrettede	Religion og livssyn
KJØNN (ref = menn)							
Kvinner	-1,3	-2,2	-4,2	-4,4	6,9	-0,4	3,5
ALDER (ref = 16–24 år)							
25–34 år	3,6	18,9	-5,8	-4,0	-0,5	-1,8	-4,2
35–49 år	5,3	21,3	-4,9	9,1	0,2	-0,2	-2,2
50–59 år	7,7	19,4	1,2	5,6	-2,1	0,8	-2,1
60–66 år	7,4	18,4	4,8	-0,4	-3,8	-3,9	1,9
67–79 år	14,9	26,3	6,5	4,3	2,4	-2,0	5,1
UTDANNING (ref = grunnskole/uoppgitt)							
Vgs.	8,8	4,1	7,3	6,6	-1,2	-2,1	-1,7
Universitet/høyskole	9,9	6,2	7,3	5,2	1,7	-1,4	-0,7
HUSHOLDNINGSSINNTJEKT (kvintiler) (ref = 1. kvintil)							
2. kvintil	-0,5	1,7	-3,2	-0,4	-6,1	-0,3	0,3
3. kvintil	5,2	9,8	-1,6	1,3	-8,0	3,8	1,1
4. kvintil	9,8	14,0	1,9	4,9	-3,3	4,7	0,2
5. kvintil	9,8	6,7	-3,9	9,6	-3,2	4,2	-1,7
ARBEIDSMARKED (ref = ikke sysselsatt)							
Sysselsatt	7,7	6,2	0,2	6,8	2,7	-3,1	2,9
BARN UNDER 18 ÅR I HUSHOLDNINGEN (ref = ikke barn)							
Barn	14,7	4,8	4,2	25,1	7,3	1,8	2,2

LANDSDEL (ref = Oslo og Viken)								
Innlandet	3,2	-0,2	5,0	2,7	5,9	0,4	1,5	
Agder og Sør-Østlandet	-0,6	-1,1	5,6	-1,4	4,3	2,3	2,7	
Vestlandet	-0,5	0,6	4,1	0,5	-0,6	1,6	0,8	
Trøndelag	3,8	7,4	2,2	9,4	-3,3	2,6	0,8	
Nord-Norge	4,4	1,7	5,9	6,6	1,3	4,1	0,1	
INNVANDRERBAKGRUNN (ref = ikke innvandrerbakgrunn)								
Innvandrerbakgrunn	-10,7	-8,8	-5,8	-6,7	-1,5	-1,5	3,0	

Uthevede tall er statistisk signifikante, $p < 0,05$.

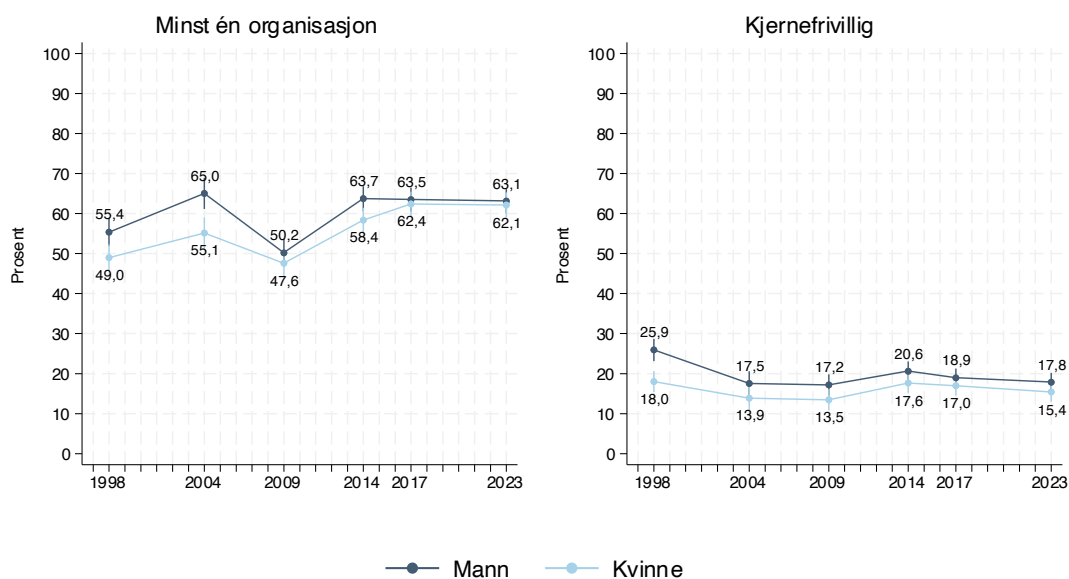
Kjennetegn ved frivillige over tid

I det følgende analyserer vi kjennetegn ved de frivillige over tid ved hjelp av grafiske fremstillinger, og diskuterer funnene opp mot tidligere forskning og teori.

Kjønn

Tradisjonelt har litt flere menn enn kvinner oppgitt å ha utført frivillig arbeid, men denne forskjellen har blitt mindre over tid (Fladmoe mfl. 2018). Under pandemien var det likevel tegn til at flere kvinner enn menn reduserte innsatsen sin (Arnesen mfl. 2023). Figur 3.1 viser andelen menn og kvinner som har utført frivillig arbeid for minst én organisasjon det siste året, og hvor mange av hvert kjønn som kan kategoriseres som kjernefrivillige. Figuren viser at det i likhet med i 2017 ikke er signifikante kjønnsforskjeller i 2023. Prosenttallet for de som har utført frivillig arbeid og er kjernefrivillige, er vedvarende litt høyere blant menn enn blant kvinner. I 2023 var andelen av menn som hadde utført frivillig arbeid for minst én organisasjon, ett prosentpoeng høyere enn blant kvinner, mens andelen kjernefrivillige var 2,4 prosentpoeng høyere. Forskjellene er imidlertid innenfor den statistiske feilmarginen, og vi kan derfor ikke kan utelukke at de skyldes tilfeldigheter.

Figur 3.1. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene og kjernefrivillige, etter kjønn, i prosent.

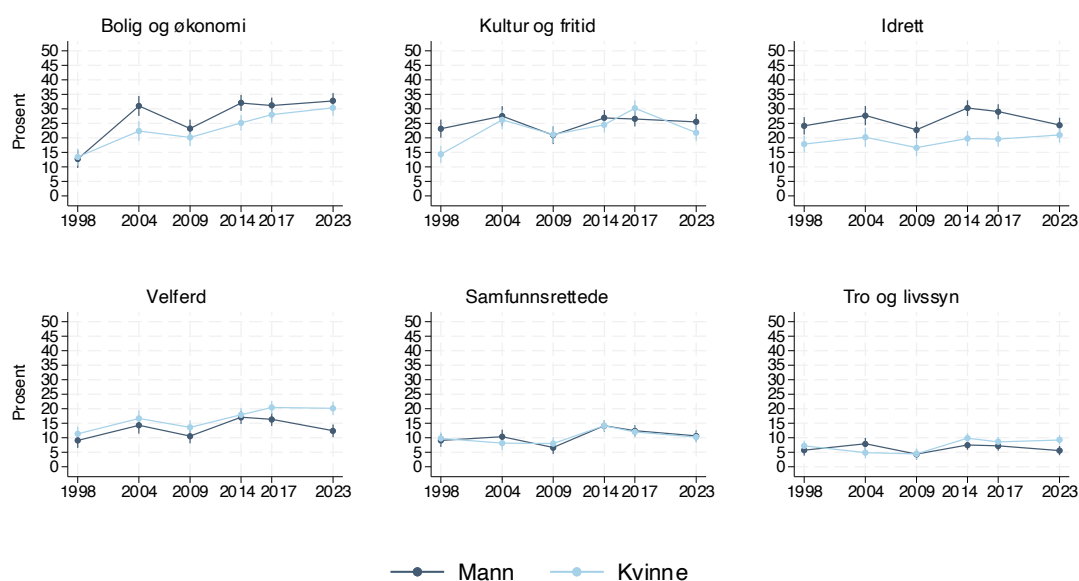
Kjønnsfordelingen varierer mellom ulike organisasjonskategorier, og sammensetningen har endret seg over tid. Figur 3.2 viser andelen menn og kvinner som oppga å ha utført frivillig arbeid for minst én organisasjon det siste året, delt inn i seks hovedkategorier. Det er særlig to trekk det er verdt å merke seg. For det første har kjønnsforskjellene blitt mindre i idretten. Tradisjonelt har det vært en overvekt av menn, og så sent som i 2017 var denne kjønnsforskjellen på nesten 10 prosentpoeng. I 2023 er forskjellen bare

tre prosentpoeng, og den er ikke lenger statistisk signifikant. Dette skyldes først og fremst at andelen menn som oppgir å ha utført frivillig arbeid i regi av et idrettslag, har falt fra 29 til 24 prosent, noe som er det laveste som er målt siden 2009.

Undersøkelsen viser også at kjønnsforskjellene har økt innenfor velferd. I alle målingene har litt flere kvinner enn menn oppgitt at de har utført frivillig arbeid i regi av denne typen organisasjoner, men forskjellene har vært marginale og stort sett innenfor feilmarginen. I 2023 var det imidlertid åtte prosentpoeng forskjell mellom kjønnene: 20 prosent av kvinnene og 12 prosent av mennene oppga at de hadde utført arbeid for en velferdsorganisasjon. Den økte kjønnsforskjellen skyldes at andelen frivillige menn har falt med fire prosentpoeng sammenlignet med 2017.

Innenfor de andre organisasjonskategoriene er kjønnsforskjellene små. Litt flere kvinner enn menn oppgir å utføre frivillig arbeid innenfor tro og livssynsfeltet, mens marginalt flere menn oppgir å utføre arbeid for organisasjoner innenfor bolig og økonomi og kultur og fritid. I samfunnsrettede organisasjoner er andelen menn og kvinner identisk.

Figur 3.2. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene, for seks ulike organisasjonskategorier siste, etter kjønn, i prosent.

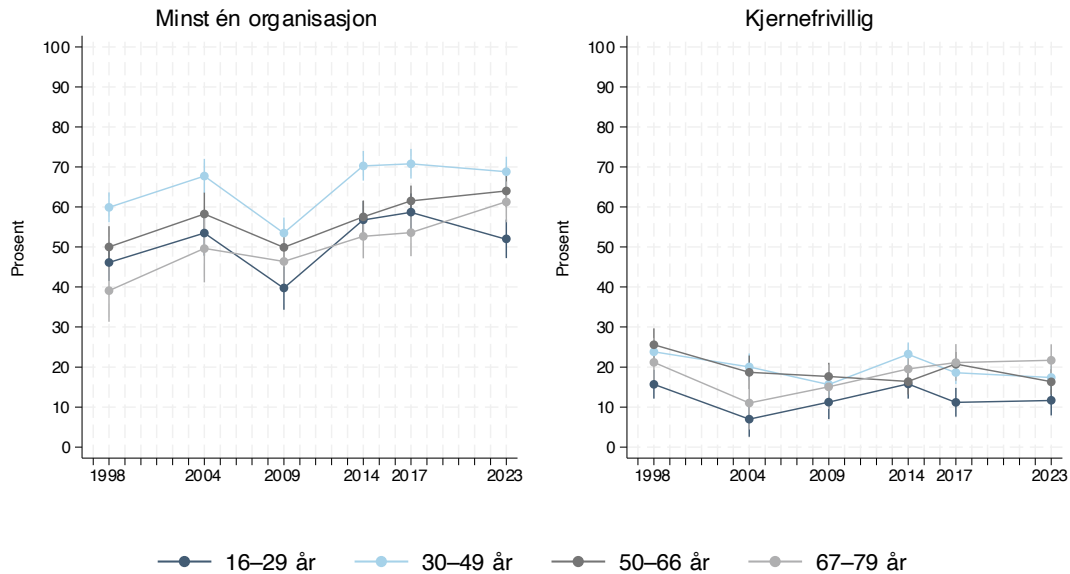
Nedgangen i andelen frivillige menn innenfor enkelte organisasjonskategorier sammenlignet med andelen kvinner, samtidig som andelen frivillige menn totalt sett holder seg stabil, skyldes delvis at færre menn i 2023 enn tidligere oppgir å ha utført arbeid for flere organisasjonskategorier. Menn oppga i snitt 2,3 kategorier i 2014, 2,2 i 2017 og 2,0 i 2023. Tallene for kvinner er 2,2 i 2014, 2,2 i 2017 og 2,1 i 2023. Menn som gjør frivillig arbeid, har altså redusert bredden i engasjementet sitt over tid.

Alder

Når det gjelder alder, har undersøkelsene om frivillig innsats vist en kurvelineær sammenheng. De som er midt i livet, deltar mest, mens de yngste og eldste deltar minst – spesielt innenfor idretten. Dette skyldes i stor grad at mange midt i livet engasjerer seg i frivillighet i forbindelse med barns aktiviteter (Fladmoe mfl. 2018). Figur 3.3 viser utviklingen i andelen frivillige og kjernefrivillige innenfor fire aldersgrupper: unge voksne (16–29 år), unge middelaldrende (30–49 år), eldre middelaldrende (50–66 år) og eldre (67–79 år). Figuren viser at andelen frivillige er høyest blant unge middelaldrende i alle undersøkelser, etterfulgt av eldre middelaldrende. I 2023 var andelen frivillige i disse gruppene henholdsvis 69 og 64 prosent. Når det gjelder unge voksne og eldre, har det skjedd noen merkbare endringer over tid. I både 2014 og 2017 var det flere frivillige i den yngste aldersgruppen enn i den eldste, men i 2023 har de byttet plass. Fra 2017 til 2023 falt andelen frivillige i den yngste aldersgruppen fra 59 til 52 prosent, mens andelen frivillige i den eldste aldersgruppen økte fra 54 til 61 prosent. Over tid er endringen mest markant for de eldste. I 1998 svarte 39 prosent i denne aldersgruppen at de hadde utført frivillig arbeid det siste året, noe som innebærer at andelen har økt med 22 prosent på 25 år. En lignende tendens er observert i Danmark (Fridberg 2023). Det er naturlig å tolke dette i tråd med at eldre i dag har bedre helse og mer ressurser enn tidligere.⁵ Det at andelen frivillige faller i den yngste aldersgruppen etter stabile tall på 2010-tallet, gir grunn til å anta at koronapandemien påvirket unge voksne mer enn andre. Panelstudier fra pandemien viste at andelen frivillige blant unge under 30 år falt ganske markant, men også at andelen tok seg opp igjen på lengre sikt (Arnesen mfl. 2023). SSBs undersøkelse er imidlertid mer representativ for befolkningen enn det datagrunnlaget i pandemiundersøkelsen var, og vi kan ikke utelukke at lavt engasjerte unge voksne var underrepresentert i den studien.

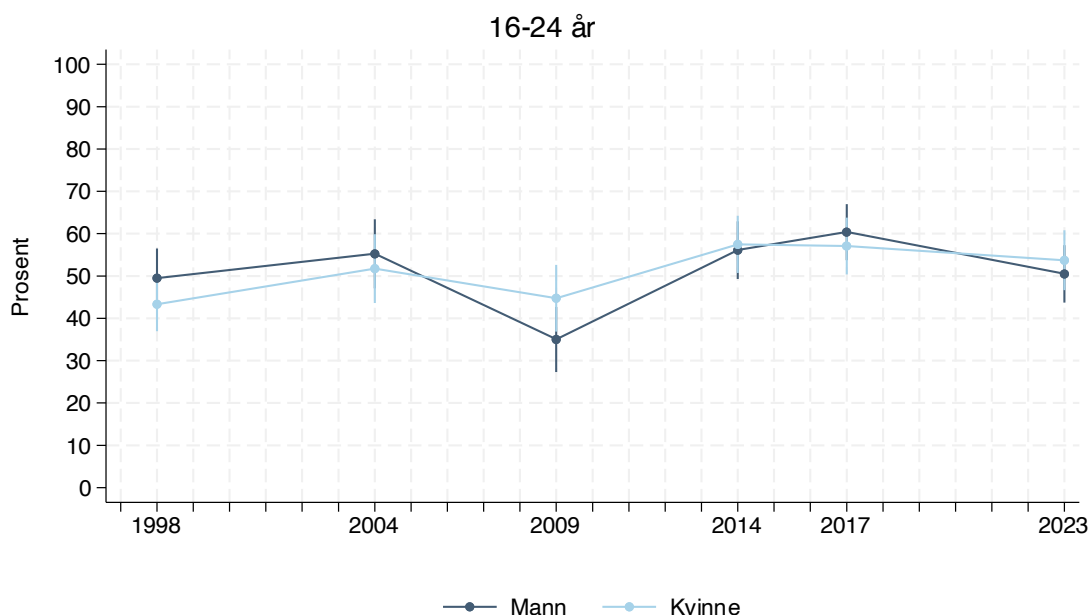
⁵ <https://www.fhi.no/he/folkehelse/rapporten/grupper/eldre/>

Figur 3.3. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene og kjernefrivillige, etter aldersgruppe, i prosent.

Nærmere analyser viser at reduksjonen fra 2017 til 2023 i andelen unge voksne som har utført frivillig arbeid, var større blant menn enn blant kvinner (figur 3.4). I 2017 svarte 60 prosent av de unge mennene og 57 prosent av de unge kvinnene at de hadde utført frivillig arbeid. I 2023 svarte 50 prosent av de unge mennene og 54 prosent av de unge kvinnene det samme. Nedgangen var altså på 10 prosentpoeng blant unge menn, og 3 prosentpoeng blant unge kvinner. Andre studier har vist lignende «polariserende» tendenser mellom unge menn og kvinner. For eksempel var det fra 2017 til 2021 en liten nedgang i andelen unge menn som stemte ved Stortingsvalget, samtidig som det var en liten økning blant unge kvinner som stemte. Siden det allerede var flere unge kvinner enn menn som stemte, betød dette at kjønnsforskjellene i valgdeltakelse økte (Bergh, Christensen & Holmås 2023).

Figur 3.4. Har utført frivillig arbeid siste 12 måneder. Unge voksne (16-24 år). Prosent.

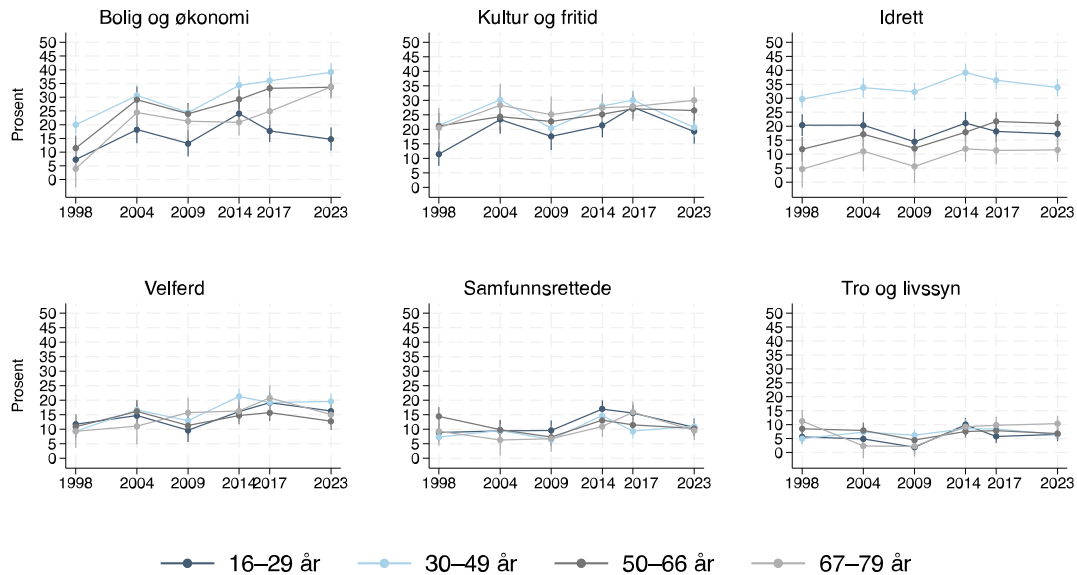
Figur 3.5 viser aldersfordelingen over tid innenfor ulike organisasjonskategorier. Andelen frivillige i alderen 67–79 år øker særlig innenfor kategoriene bolig og økonomi, kultur og fritid, idrett og til en viss grad velferd. Som beskrevet tidligere i rapporten er ikke tallene fra 1998 sammenlignbare når det gjelder kategorien bolig og økonomi. Siden 2004 har det imidlertid vært en tydelig økning i andelen frivillige i den eldste aldersgruppen i både velforeninger (9 prosentpoeng) og borettslag, boligbyggelag og lignende (5 prosentpoeng). Det er ingen økning innenfor arbeidslivsorganisasjoner. Innenfor kultur og fritidskategorien er økningen over tid større innenfor kunst og kultur enn innenfor hobby og fritid.

Figuren viser videre at det særlig er i idretten at unge middelaldrende er overrepresentert, og dette har vært vedvarende i alle undersøkelsene. 34 prosent av alle i aldersgruppen 30–49 år oppgir å ha utført frivillig arbeid for et idrettslag. Selv om tallet er høyt, er det en fallende tendens de siste årene – fra 39 prosent i 2014 og 36 prosent i 2017 til 34 prosent i 2023. Det er en enda tydeligere nedgang i andelen unge middelaldrende innenfor kultur og fritid: Andelen frivillige har falt fra 30 til 21 prosent på seks år. Den samme tendensen gjelder den yngste aldersgruppen, hvor andelen kultur- og fritidsfrivillige har falt fra 28 til 19 prosent i samme tidsperiode. Gitt at dette er en konsekvens av aktivitetsrestriksjoner under pandemien, kan det dermed se ut til at kultur- og fritidsfeltet har hatt utfordringer særlig med å rekruttere nye frivillige i kjølvannet av pandemien.

Blant de yngste frivillige er det også en tydelig nedgang i andelen frivillige innenfor bolig og økonomi siden 2014. Fallet er tydeligst i velforeninger og nærmiljøorganisasjoner, hvor andelen frivillige i den yngste aldersgruppen har falt fra 11 til 4 prosent i denne perioden. Nærmere analyser (ikke vist) av

kjønnsforskjellene blant unge frivillige finner imidlertid at den største endringen har skjedd innenfor idretten. I 2017 svarte 22 prosent av de unge mennene og 14 prosent av de unge kvinnene at de hadde vært idrettsfrivillige, altså en kjønnsforskjell på åtte prosentpoeng. I 2023 var kjønnsforskjellen redusert til to prosentpoeng, da 18 prosent av de unge mennene og 16 prosent av de unge kvinnene svarte at de hadde vært idrettsfrivillige.

Figur 3.5. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene, for seks ulike organisasjonskategorier, etter aldersgruppe, i prosent.

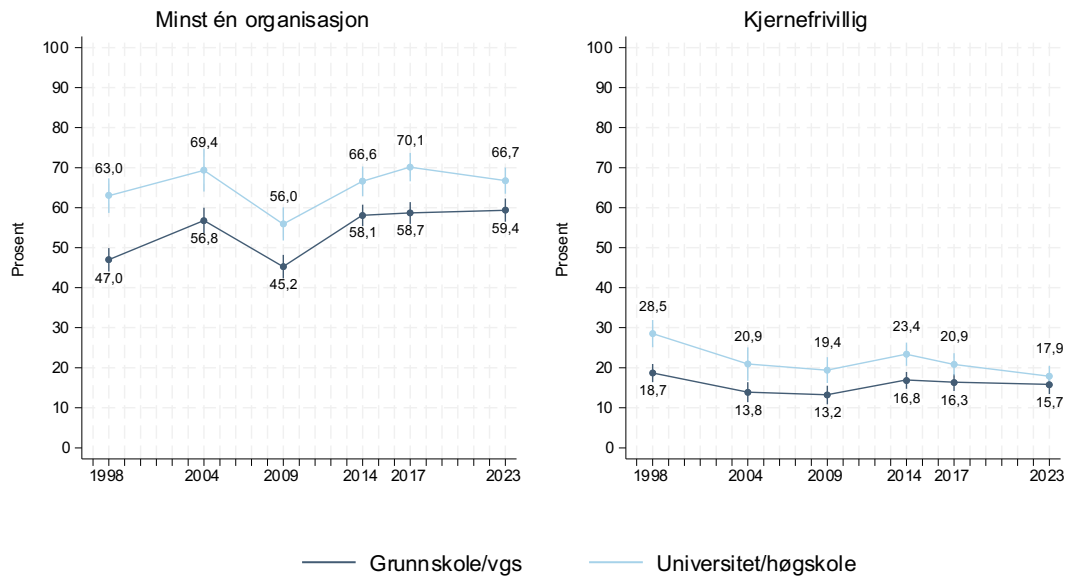
Utdanning

En sentral forklaring på deltakelse i frivillig arbeid henger sammen med ressursteorier om at sannsynligheten for å engasjere seg øker med individuelle ressurser i form av ulike former for kapital. Utdanning («humankapital») er en slik form for kapital (Musick & Wilson 2008). Figur 3.6 illustrerer at andelen frivillige er høyere blant dem med utdanning fra høyskole og universitet enn blant dem uten slik utdanning, og at denne trenden gjelder i hele tidsperioden vi studerer. I 2023 oppga 67 prosent av dem med høyere utdanning og 59 prosent av dem med videregående som høyeste nivå at de hadde utført frivillig arbeid. Andelen frivillige med høyere utdanning har falt noe siden 2017, mens andelen frivillige uten slik utdanning er stabil. Dermed har utdanningsforskjellene blitt noe mindre. Det er også en tendens i tidsseriene til at forskjellene knyttet til utdanning var større fram til 2009 enn senere. I 1998 var gapet mellom høyt og lavt utdannede 16 prosentpoeng, mens i 2023 var gapet 7 prosentpoeng.

En lignende tendens finner vi når vi avgrenser til kjernefrivillige. I 2023 oppga 18 prosent av dem med høyere utdanning og 16 prosent av dem uten høyere utdanning at de utførte minst ti timer frivillig arbeid i måneden, men denne forskjellen var ikke statistisk signifikant. Forskjellen mellom utdanningsgruppene var på over fire prosentpoeng i 2017 og seks prosentpoeng

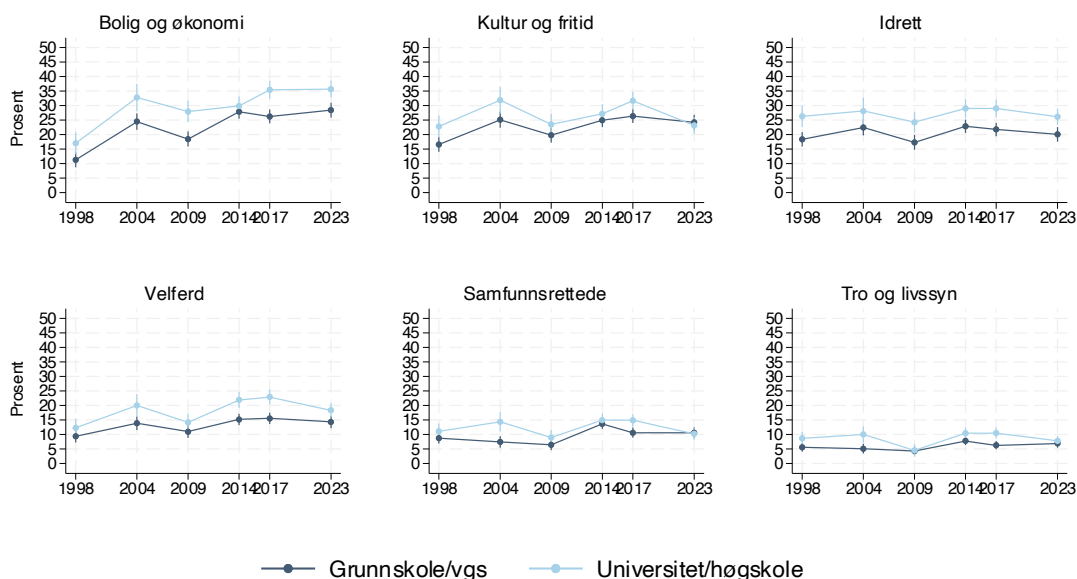
eller mer i alle undersøkelsene før det. Overordnet ser det dermed ut til at ressursforklaringer knyttet til utdanningsnivå er svekket noe over tid.

Figur 3.6. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene og kjernefrivillige, etter utdanning, i prosent.

Figur 3.7 viser at utdanningsforskjellene er størst i organisasjoner innenfor kategoriene bolig og økonomi og idrett, og slik har det stort sett vært siden 1998. Innenfor alle de andre kategoriene har forskjellene som regel vært mindre, men det er også tegn til at de er redusert ytterligere siden 2017. I 2023 var det praktisk talt ingen forskjeller knyttet til utdanning innen kultur og fritid, samfunnsrettede organisasjoner og tro og livssyn.

Figur 3.7. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene, for seks ulike organisasjonskategorier, etter utdanning, i prosent.

Inntekt

Befolkningens inntektsnivå korrelerer med deres utdanningsnivå, og i undersøkelsene om frivillig innsats har man derfor funnet at personer med høy inntekt i større grad deltar i frivillig arbeid enn personer med lav inntekt. Hvor «brekkpunktet» for høy inntekt er, kan imidlertid variere over tid. Figur 3.8 viser andelen frivillige i befolkningen når de er fordelt i fem omtrent like store grupper etter deres samlede husholdningsinntekt. Husholdningsinntekt gruppe fem er den femdelen i Norge med høyest samlet inntekt, gruppe tre er den femdelen som er nærmest medianen, mens gruppe én er den femdelen med lavest husholdningsinntekt.⁶ Inntekt har vært målt litt ulikt over tid, spesielt i de første undersøkelsene, så vi må være varsomme med å trekke for sterke slutninger basert på endringer over tid i denne perioden. Avgrenser vi oss til de siste ni årene, finner vi et stabilt mønster blant dem i de tre høyeste inntektsgruppene, altså fra medianinntekt og opp. I de tre siste undersøkelsene har de to øverste femdelene like høy sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid, omtrent 70 prosent. De som har medianinntekt, har litt lavere sannsynlighet, på 60–65 prosent. Blant dem med lavest inntekt er nivået også stabilt, på omtrent 50 prosent.

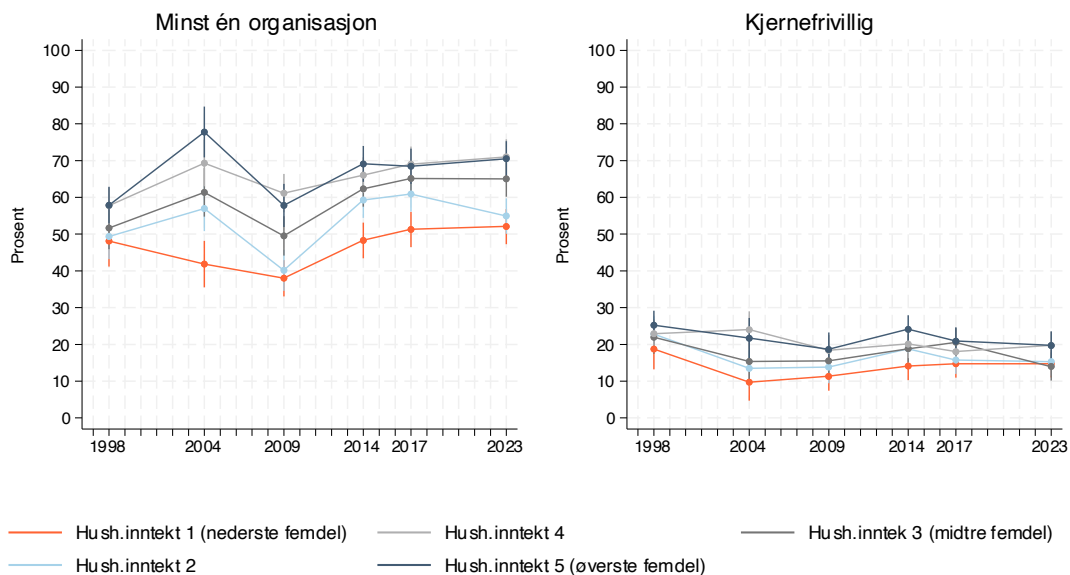
I den nest nederste femdelen finner vi imidlertid et fall i andelen frivillige fra 2017 til 2023. I både 2014 og 2017 hadde denne gruppen et nivå som var sammenlignbart med mediangruppen og signifikant høyere enn gruppen med lavest inntekt. I 2023 har andelen frivillige i gruppen gått ned og er nå på nivå med gruppen med lavest inntekt, signifikant lavere enn mediangruppen. Mens hovedskillet i 2014 og 2017 var mellom den femdelen med lavest inntekt og

⁶ I tidligere publikasjoner har vi beregnet pengebeløp som andel av inntekt. For undersøkelsen i 2023 har vi (foreløpig) ikke fått inntektstall i kroner fra Statistisk sentralbyrå.

resten, er altså hovedskillet i 2023 mellom dem med medianinntekt og høyere og de som har inntekt under medianen.

Forskjeller etter inntekt er generelt mindre over tid når det gjelder andelen som kan omtales som kjernefrivillige. Det indikerer at dem med høyest inntekt er særlig overrepresentert blant korttidsfrivillige. Det er en tendens til litt flere kjernefrivillige i de to øverste femdelene, men de skiller seg ikke signifikant fra dem med lavere inntekt.

Figur 3.8. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene og kjernefrivillige, etter inntekt, i prosent.

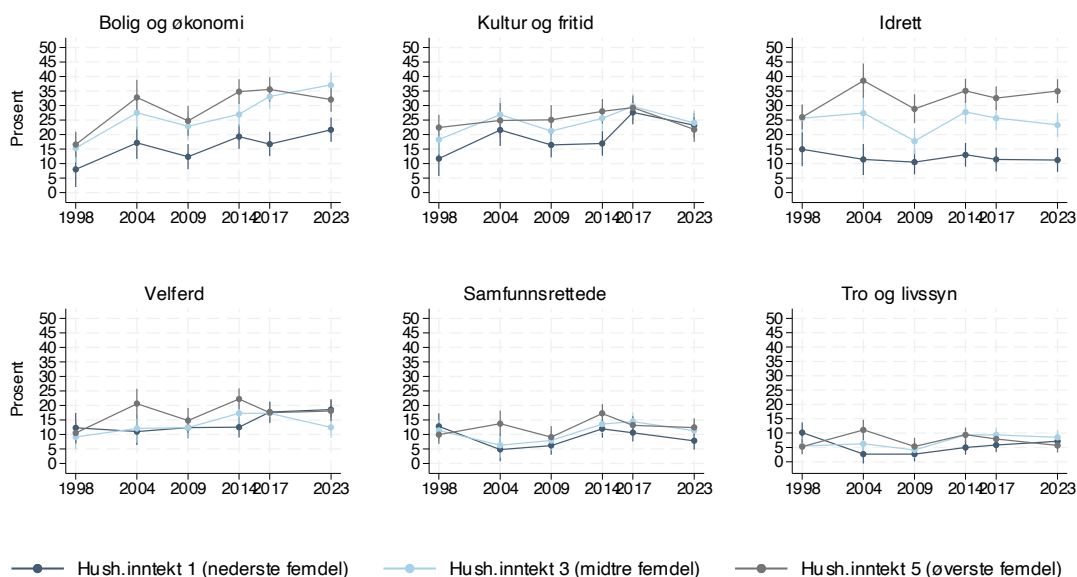

Inntektsforskjellene blant frivillige er klart størst i idretten, etterfulgt av bolig og økonomi (figur 3.9). I 2023 svarte 35 prosent av dem med høyest husholdningsinntekt at de hadde vært idrettsfrivillige, mot i overkant av 10 prosent av dem med lavest inntekt. De med høyest inntekt har altså tre ganger så stor sannsynlighet som dem med lavest inntekt for å være frivillige i idretten. Disse forskjellene har vært stabile over tid. Idretten har lenge vært det største frivilligfeltet i Norge, og inntektsulikheten kan være preget av både en forsterkningseffekt og en likhetseffekt i rekrutteringen av nye frivillige. Siden frivillige gjerne blir rekruttert gjennom sosiale nettverk, samt at sosiale nettverk gjerne består av personer med like kjennetegn (Wollebæk, Sætrang & Fladmoe 2015), kan det være at personer med høyere inntekt har større sannsynlighet for å bli rekruttert til frivillig arbeid i idrettsorganisasjoner av de eksisterende frivillige og organisasjonsaktive som selv har høyere inntekt.

I bolig og økonomi er det små forskjeller mellom dem med høyest inntekt og dem med medianinntekt, men begge disse gruppene har mye større sannsynlighet for å være frivillige enn dem med lavest inntekt.

I andre organisasjonskategorier er det små forskjeller knyttet til inntekt.

Figur 3.9. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene, for seks ulike organisasjonskategorier, etter inntekt, i prosent.

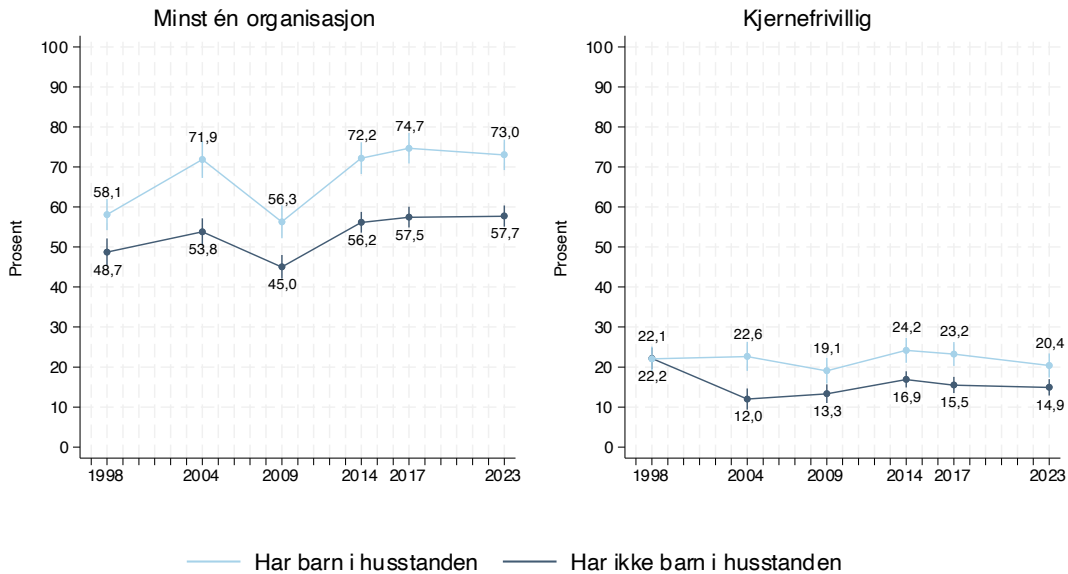

Barn i husstanden

Den siste faktoren vi studerer, er om respondentene har barn i husstanden. Mye frivillig arbeid i Norge er knyttet til barns aktiviteter (Saglie & Seggaard 2013), og i alle undersøkelser har personer med barn i husstanden vært overrepresentert blant frivillige (Fladmoe mfl. 2018). Under pandemien falt andelen frivillige kraftigere blant personer med barn i husstanden enn blant personer uten barn i husstanden, for deretter å øke igjen etterpå. Det midlertidige fallet ble tolket i tråd med at det ble lagt restriksjoner på barns organiserte fritidsaktiviteter (Arnesen mfl. 2023).

Figur 3.10 viser at pandemiens midlertidige effekt er over, og at de lange trendene holder seg. I 2023 svarte 73 prosent av dem med barn i husstanden og 58 prosent av dem uten barn i husstanden at de hadde deltatt i frivillig arbeid i løpet av det siste året. Lignende forskjeller har blitt observert i alle undersøkelser, selv om de var litt mindre i 1998 og 2009. Personer med barn i husstanden er også overrepresentert blant kjernefrivillige, men her er det tendenser til at forskjellen har minsket de siste ni årene.

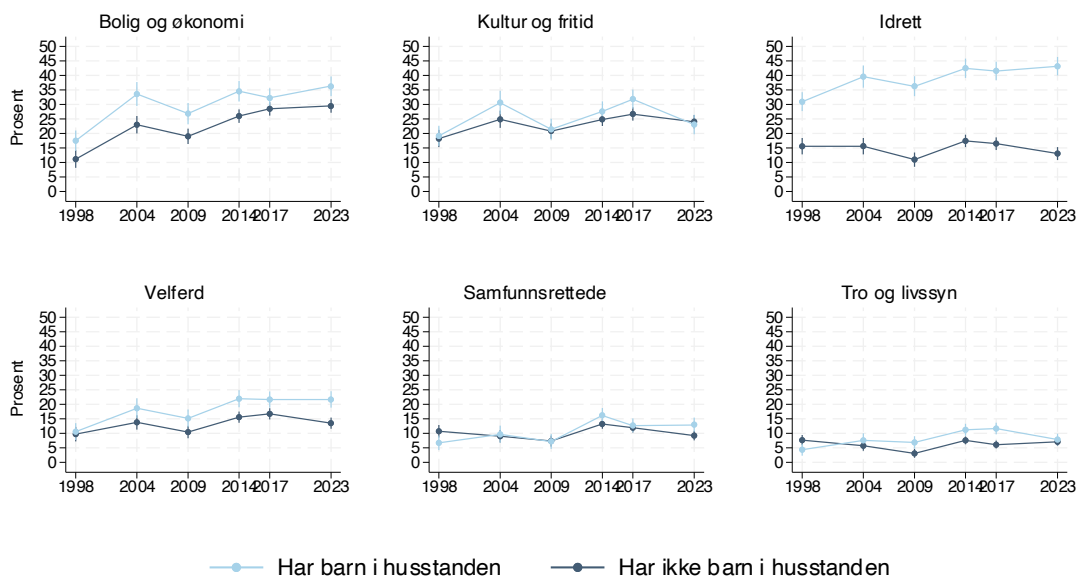
Figur 3.10. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene og kjernefrivillige, etter barn i husstanden, i prosent.

Frivillige med barn i husstanden er særlig overrepresenterte i idretten, og det er også tendenser til at denne overrepresentasjonen har økt noe over tid (figur 3.11). I 2023 hadde personer med barn i husstanden nesten fire ganger så stor sannsynlighet som personer uten barn i husstanden til å være idrettsfrivillige.

Personer med barn i husstanden er også noe overrepresentert som frivillige innenfor bolig og økonomi og velferd.

Figur 3.11. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene, for seks ulike organisasjonskategorier, etter barn i husstanden, i prosent.

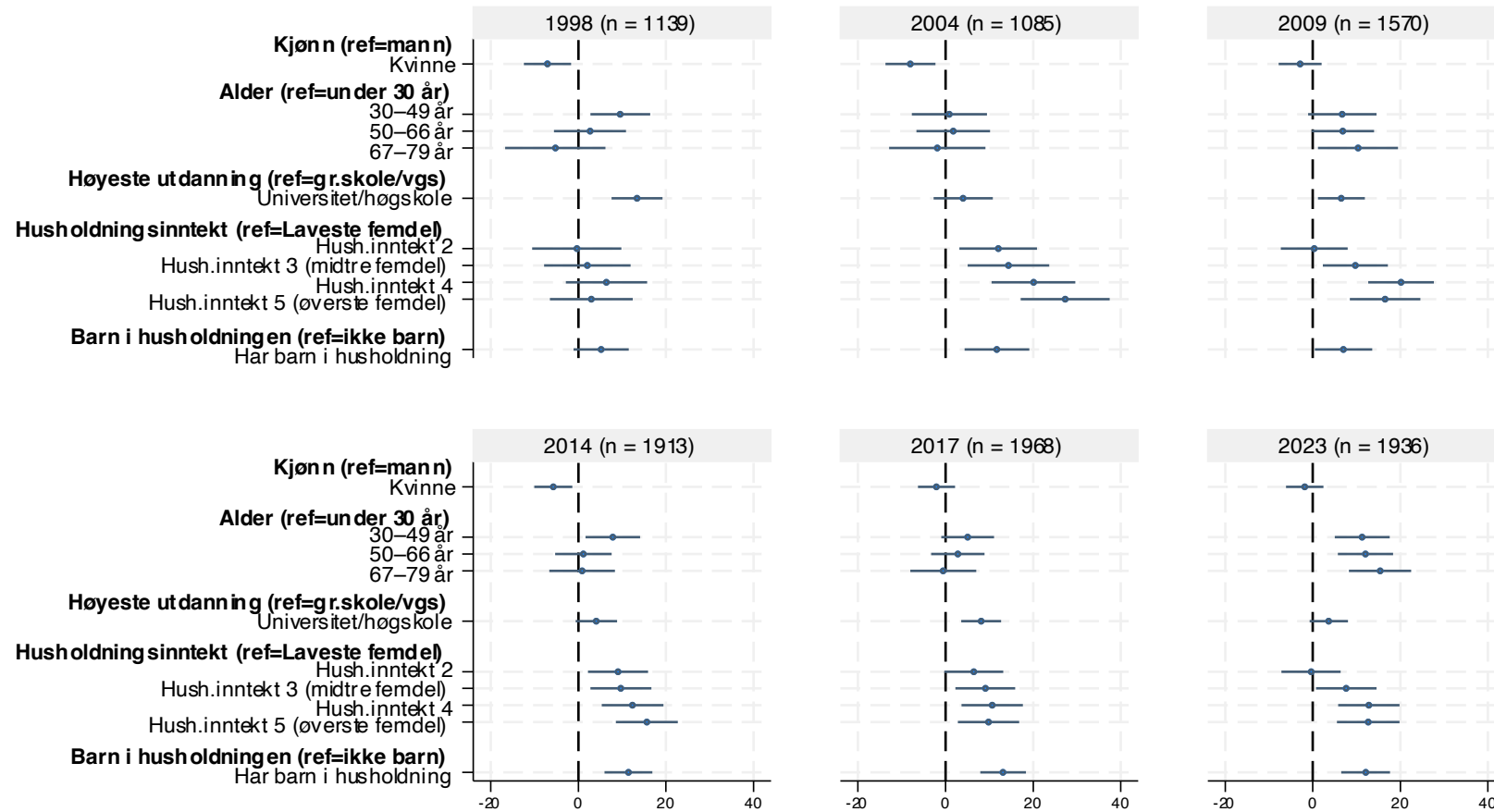

Samlet analyse

Til sist i dette kapittelet gjør vi en samlet analyse for å undersøke hvilke enkeltfaktorer som er viktigst for sannsynligheten for at en person skal gjøre frivillig arbeid. Figur 3.12 viser resultater fra multivariate regresjonsanalyser for hvert undersøkelsesår, hvor alle variablene er inkludert samtidig. Plott til høyre for den vertikale linjen indikerer en positiv sammenheng (større sannsynlighet for å være frivillig), mens plott til venstre for linjen indikerer en negativ sammenheng (mindre sannsynlighet for å være frivillig). Figuren viser at når man tok hensyn til alle faktorer samtidig, var det en signifikant kjønnsforskjell (flere menn som var frivillige) i undersøkelsene i 1998, 2004 og 2014, mens det ikke var signifikante forskjeller i 2009, 2017 og 2023. Aldersforskjellene har vært begrenset i disse modellene fra 1998 til 2017, men i 2023 hadde unge voksne (under 30 år) signifikant lavere sannsynlighet for å være frivillig. Separate regresjonsanalyser for kvinner og menn (ikke vist), tyder på at aldersforskjellene er større blant menn enn blant kvinner, noe som styrker bildet av at unge menn i større grad enn unge kvinner faller fra etter pandemien. Det kan også tenkes at dette får en såkalt kohorteffekt over tid hvor denne alderskohorten vil gjøre mindre frivillig arbeid også når de blir eldre.

Utdanningsforskjellene blant frivillige var størst i den første undersøkelsen i 1998, men den var også tydelig i 2017. I de andre undersøkelsene har forskjellene knyttet til utdanningsnivå vært små eller fraværende – når det ses i sammenheng med andre faktorer.inntekt var på sin side minst viktig i 1998 og har vært viktigere i alle undersøkelser etter det. De med medianinntekt eller mer har siden 2004 alltid hatt større sannsynlighet for å delta i frivillig arbeid enn de som har lavest inntekt. Til slutt ser vi at det å ha barn i husstanden har vært særlig viktig siden 2014 (og i 2004). I 1998 og 2009 forsvant effekten av å ha barn når man tok høyde for andre forhold.

Figur 3.12. Har utført frivillig arbeid de siste tolv månedene. Samlet analyse av bakgrunnskjenntegn. Estimerer fra lineære sannsynlighetsmodeller.

Oppsummering

Analysene i dette kapitlet har vist at kjønn, på samme måte som i 2017, ikke lenger utgjør en signifikant forskjell i hvem som gjør frivillig arbeid, generelt sett. Når vi skiller mellom ulike organisasjonskategorier, finner vi likevel noen kjønnsforskjeller, og vi ser at disse har endret seg noe over tid. Innenfor idrett har menn tradisjonelt sett vært i overtall som frivillige, og selv om det fortsatt var flere menn enn kvinner som gjorde frivillig arbeid for idrettsorganisasjoner i 2023, så har denne kjønnsforskjellen blitt mindre siden 2017. Dette skyldes at færre menn oppga å ha gjort frivillig arbeid for idrettsorganisasjoner i 2023. Innen velferdsorganisasjoner har kjønnsforskjellene derimot økt. Her har det tradisjonelt vært noen flere kvinner enn menn som har utført frivillig arbeid, men i 2023 var det enda færre menn som oppga å ha gjort frivillig arbeid for en velferdsorganisasjon. Årsaken til at andelen menn som oppgir å gjøre frivillig arbeid, generelt sett er stabil, men at andelen frivillige blant menn faller innenfor idrett og velferd, er at færre menn i 2023 oppga å ha utført frivillig arbeid for flere organisasjonskategorier. Menn som gjør frivillig arbeid, har altså redusert antallet organisasjoner de gjør frivillig arbeid for.

Når det gjelder alder, er andelen frivillige generelt sett fortsatt høyest blant unge middelaldrende, etterfulgt av eldre middelaldrende. Dette funnet kan også knyttes til om man har barn, og den siste undersøkelse viser at personer med barn i større grad gjør frivillig arbeid, særlig innenfor idrett. Når det gjelder de unge voksne og de eldre, har det skjedd noen merkbare endringer over tid. Det har blitt færre frivillige blant de unge voksne og flere frivillige blant de eldre. Andelen eldre i frivillige organisasjoner har særlig vokst innenfor bolig og økonomi, kultur og fritid og idrett og til en viss grad innenfor velferd. Frafallet blant de yngste er tydeligst innenfor kultur- og fritidsfrivillighet, samt innenfor bolig og økonomi. I den yngste aldersgruppen er nedgangen også større blant menn enn blant kvinner.

Det har lenge vært vanlig at personer med høyere utdanning oftere er frivillige enn personer med lavere utdanning, men i den seneste undersøkelsen har utdanningsforskjellene i hvem som gjør frivillig arbeid, generelt sett blitt mindre. Det har blitt færre frivillige med høyere utdanning, mens andelen uten slik utdanning har holdt seg stabil. Utdanningsforskjellene gjør seg fortsatt mest gjeldende innenfor bolig og økonomi og idrett. Høy inntekt har også vært et kjennetegn ved mange av de frivillige, og i den siste undersøkelsen har det blitt enda færre frivillige blant dem med inntekt under mediannivået. Inntektsforskjellene er klart størst i idretten, etterfulgt av bolig og økonomi. De med høyest inntekt har for eksempel tre ganger så stor sannsynlighet som dem med lavest inntekt for å være frivillige innen idretten.

Til slutt i dette kapitlet har vi gjort en samlet analyse av hvilke personkjennetegn som har hatt størst innvirkning på sannsynligheten for å gjøre frivillig arbeid over tid. Her viser analysen at kjønn og utdanning har blitt mindre viktige faktorer over tid, mens inntekt, alder og barn i husstanden har fått større innvirkning.

4 Økonomiske bidrag til frivillige organisasjoner

I dette kapitlet skal vi undersøke utviklingen over tid når det gjelder hvor mange som bidrar med pengegaver til frivillige organisasjoner. Vi sammenligner bidrag til tre overordnede organisasjonstyper, undersøker hvor store pengebidragene er, og ser på hvordan økonomiske bidrag henger sammen med husholdningsinntekt og andre bakgrunnskjenntegn. I undersøkelsen er økonomiske bidrag målt ved hjelp av følgende spørsmål:

Har du eller andre medlemmer av din husstand gitt pengegaver til frivillige organisasjoner på noen av følgende områder løpet av de siste 12 månedene?» Forening innen... a) Helse, pleie og redningsarbeid?, b) Sosiale tjenester og rusbehandling, c) Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid?, d) Religion og livssyn?, e) Andre frivillige organisasjoner og foreninger?

De som svarte at de hadde gitt pengegaver, fikk oppfølgingsspørsmål om hvor mye penger husstanden omtrent hadde gitt i løpet av det siste året. Vi sammenligner data fra 2023 med tilsvarende undersøkelser i 2009 og 2017. De oppgitte kronebeløpene i 2009 og 2017 er justert til 2023-kroner i henhold til Norges Banks inflasjonskalkulator.⁷ I 2004 og 2014 ble det ikke stilt spørsmål om pengegaver til frivillige organisasjoner i frivillig innsats-undersøkelsene.

Tallene fra 1998 er såpass lite sammenlignbare at de ikke er inkludert i analysene. Tidligere undersøkelser har imidlertid antydnet at andelen som ga pengegaver den gangen, var betydelig lavere enn i de senere undersøkelsene (Fladmoe mfl. 2018). Flere og større personlige bidrag til frivillige organisasjoner over tid kan skyldes både økt disponibel inntekt og sterkere skattemessige insentiver. Skattefradragordningen ble innført av Bondevik II-regjeringen i 2000, altså etter den første målingen i 1998. For skatteåret 2023 kunne man trekke fra inntil 25 000 kr på skatten for gaver til frivillige organisasjoner. Dette var en nedgang sammenlignet med 2017, da beløpet var 30 000 kr, men en økning sammenlignet med 2009, da beløpet var 12 000 kr (justert for prisvekst tilsvarte det litt over 17 000 kr i 2023).⁸

Pengegaver

I tabell 4.1 ser vi andelsfordelinger på de tre måletidspunktene for hvor mange som oppga at de hadde gitt penger til frivillige organisasjoner totalt og fordelt på tre organisasjonskategorier, samt det gjennomsnittlige beløpet som ble gitt. Over tid, fra 2009 til 2023, ser andelen som gir penger, ut til å være relativt

⁷ 1 kr i 2009 er ganget med 1,441, mens 1 kr i 2017 er ganget med 1,2281.

⁸ <https://www.skatteetaten.no/person/skatt/hjelp-til-riktig-skatt/gave-og-arv/gave-til-frivillige-organisasjoner/#:~:text=Hvis%20du%20har%20gitt%20en,du%20f%C3%A5%20fradrag%20for%20dette.>

stabil, med en nedgang mellom 2009 og 2017 og så en oppgang igjen mellom 2017 og 2023. Det er likevel totalt sett litt færre i 2023 enn i 2009 som svarte at de hadde gitt penger til frivillige organisasjoner. Det ser dermed ikke ut til at endringer i fradragsberettiget beløp påvirker andelen som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, i og med at fradraget var lavest i 2009 og høyest i 2017.

Det er klart flest som gir penger til organisasjoner innenfor kategoriene helse og sosial og bistand. Nesten halvparten av befolkningen oppga å gi slike pengegaver i 2023. Langt færre – en av ti – oppga at de ga til organisasjoner innenfor tro og livssyn.

Innenfor de tre organisasjonskategoriene ser vi at det var en nedgang i andelen som ga penger til organisasjoner innen helse- og sosialfeltet mellom 2009 og 2017. Nivået har holdt seg stabilt mellom 2017 og 2023. Innenfor bistand er bildet motsatt. Andelen som oppga å gi penger til organisasjoner i denne kategorien, økte fra 2009 til 2017 og har siden holdt seg ganske stabil. Innenfor tro og livssyn har det vært en liten, jevn nedgang i andel som gir penger, mellom hver måling fra 2009 til 2023.

Ser vi på summene som blir gitt, ser vi at det gjennomsnittlige beløpet som ble gitt, økte med om lag 400 kroner fra 2009 til 2017, for deretter å holde seg stabilt mellom 2017 og 2023. Økningen i det gjennomsnittlige beløpet er tydeligst innenfor tro og livssyn, etterfulgt av helse og sosial, men det var altså færre som ga penger til slike organisasjoner enn i 2009. Innenfor bistand var det flere som ga penger i 2023 enn tidligere, men gjennomsnittsbeløpet har holdt seg ganske stabilt over tid.

Tabell 4.1. Andel som har gitt pengegaver til frivillige organisasjoner, og gjennomsnittsbetrag.

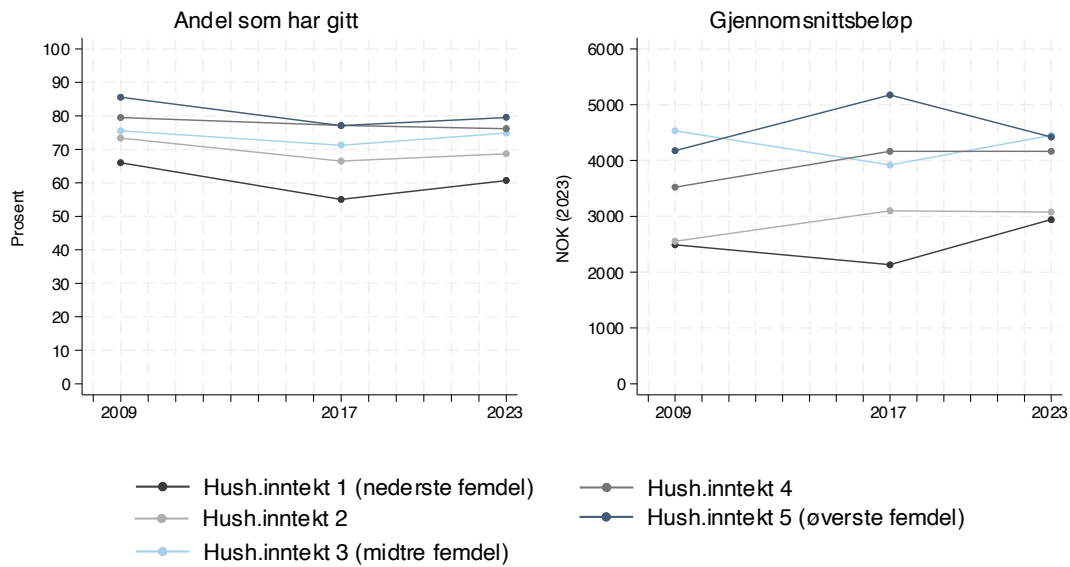
	2009 ^b	2017 ^b	2023
Helse og sosial^a			
Andel som har gitt	60,3 %	45,9 %	45,9 %
Gjennomsnittsbetrag (NOK)	1533	1744	1986
Bistand			
Andel som har gitt	43,0 %	48,4 %	49,7 %
Gjennomsnittsbetrag (NOK)	2209	2390	2252
Tro og livssyn			
Andel som har gitt	14,2 %	13,6 %	11,8 %
Gjennomsnittsbetrag (NOK)	5166	5297	7329
Totalt			
Andel som har gitt	75,2 %	69,4 %	72,0 %
Gjennomsnittsbetrag (NOK)	3462	3817	3870

^a Kategorien er slått sammen av helse, pleie og redningsarbeid og sosiale tjenester og rusbehandling.

^b Pengebeløp omregnet til 2023-kr.

I figur 4.1 viser vi utviklingen over tid i andelene som har gitt penger til frivillige organisasjoner og gjennomsnittsbetraget, fordelt på størrelsen på respondentenes husholdningsinntekt fordelt i fem forholdsvis like store grupper (kvintiler). Ikke overraskende ser vi at både sannsynligheten for å gi penger, samt størrelsen på beløpet som blir gitt, øker sammen med husholdningsinntekt. Jo høyere inntekt man har i husholdningen, desto større er sannsynligheten for at man gir (et større beløp) penger til frivillige organisasjoner. Som nevnt ovenfor er det imidlertid grunn til å anta at personer med lav inntekt gir en høyere andel av inntekten sin til frivillige organisasjoner enn personer med høy inntekt (Fladmoe mfl. 2018).

Figur 4.1. Andel som har gitt pengegaver til frivillige organisasjoner, og gjennomsnittsbetrag, etter respondentenes husholdningsinntekt.

Til slutt undersøker vi andre kjennetegn ved de som gir pengegaver til frivillige organisasjoner. Figur 4.2 og 4.3 presenterer resultater fra multivariate regresjonsanalyser for hvert undersøkelsesår som viser sannsynligheten for å ha gitt penger og gjennomsnittsbetrag. Den første modellen (blå plott) viser sammenhengen mellom pengegaver og respondentenes kjønn, alder, utdanning og om de har barn i egen husholdning. I den andre modellen (røde plott) legger vi til husholdningsinntekt. På denne måten kan vi undersøke om eventuelle variasjoner i kjønn, alder, utdanning og barn i husholdningen er påvirket av respondentenes inntekt. Plott til høyre for den vertikale linjen i figurene indikerer en positiv sammenheng (større sannsynlighet for å gi penger/betrag), mens plott til venstre for linjen indikerer en negativ sammenheng (mindre sannsynlighet for å gi penger/betrag).

Figur 4.2 viser at flere kvinner enn menn gir pengegaver til frivillige organisasjoner, og at denne kjønnsforskjellen ser ut til å øke noe over tid. Det er imidlertid ikke signifikant forskjell i hvor store beløp kvinner og menn gir (figur 4.3). Selv om færre menn gir pengegaver til frivillige organisasjoner, gir hver enkelt av dem i snitt altså like mye som den gjennomsnittlige kvinnelige giveren. Kjønnsforskjellene endrer seg ikke når vi tar hensyn til respondentenes husholdningsinntekt, noe som tyder på at forskjellene ikke kan forklares av at menn og kvinner har ulik inntekt.

Alder har også betydning for hvem som gir pengegaver, og det er en tendens til at denne aldersforskjellen har blitt større over tid. Her er det flere blant de eldre enn blant de unge som gir penger, og de eldre gir også større beløp enn de yngre. I 2023 er forskjellen spesielt stor mellom de yngste og de eldste. Forskjellen reduseres ikke når vi kontrollerer for inntektsnivå, så forklaringen er ikke at de eldre har mer penger enn de yngre. Når de overordnede tallene er

forholdsvis stabile, er det altså en underliggende tendens over tid til at eldre gir mer og yngre gir mindre.

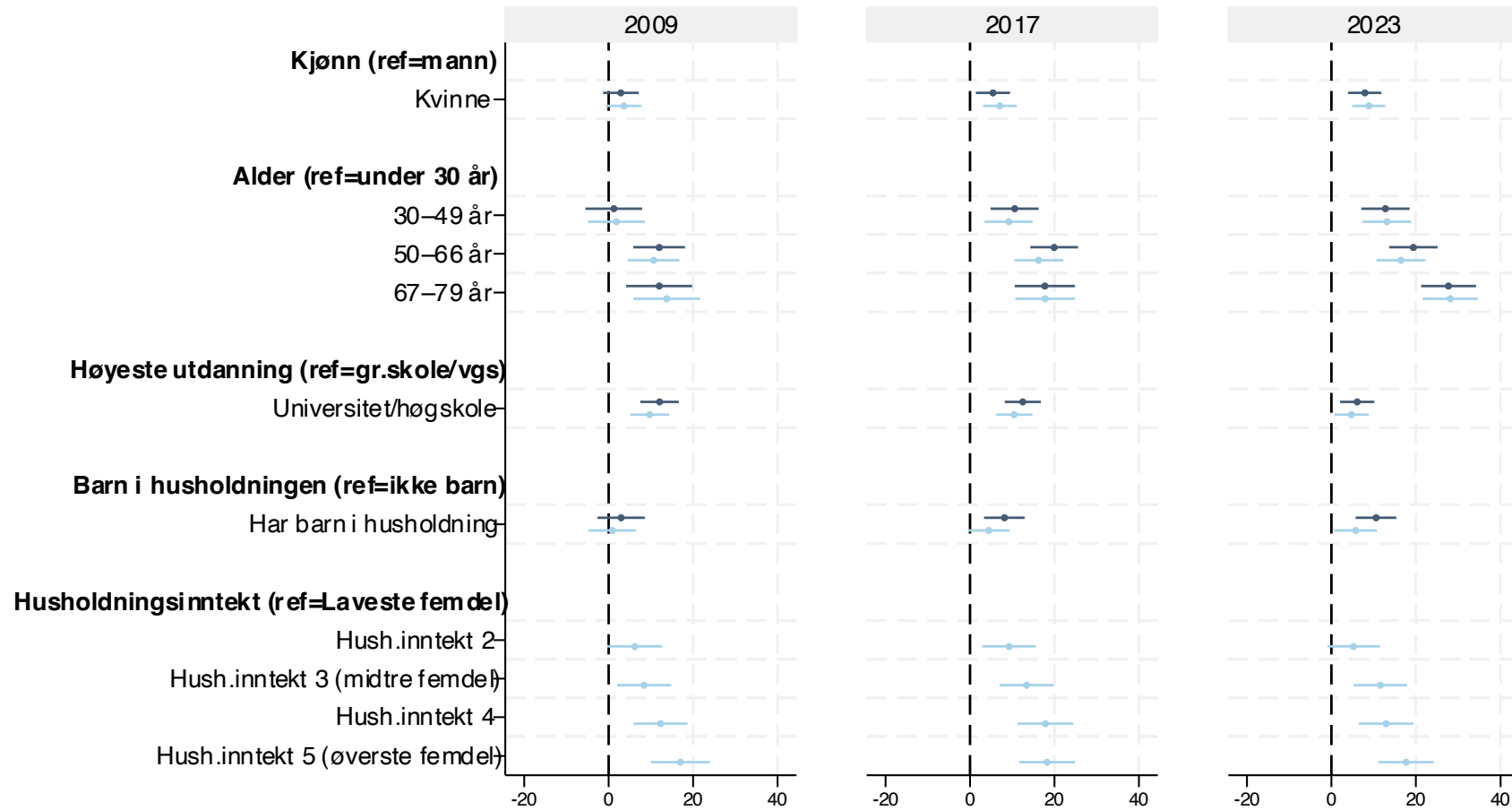
På samme måte som vi så med frivillig arbeid, er det imidlertid forskjeller mellom unge kvinner og unge menn. Separate regresjonsanalyser (ikke vist) tyder på at de økte aldersforskjellene i all hovedsak skyldes økte aldersforskjeller *blant menn*. Når vi kontrollerer for inntekt reduseres dessuten aldersforskjellene blant kvinner, men ikke blant menn. Med andre ord er det i utgangspunktet mindre forskjeller mellom unge og eldre kvinner enn det er mellom unge og eldre menn, og forskjellene mellom unge og eldre kvinner blir ytterligere redusert når vi tar hensyn til at de har ulik inntekt.

De som er høyt utdannet, gir også oftere enn de som er lavt utdannet, og de gir også større pengebeløp. Denne forskjellen holder seg også når vi kontrollerer for inntektsnivå. Forskjellen er imidlertid mindre i 2023 enn i tidligere undersøkelser.

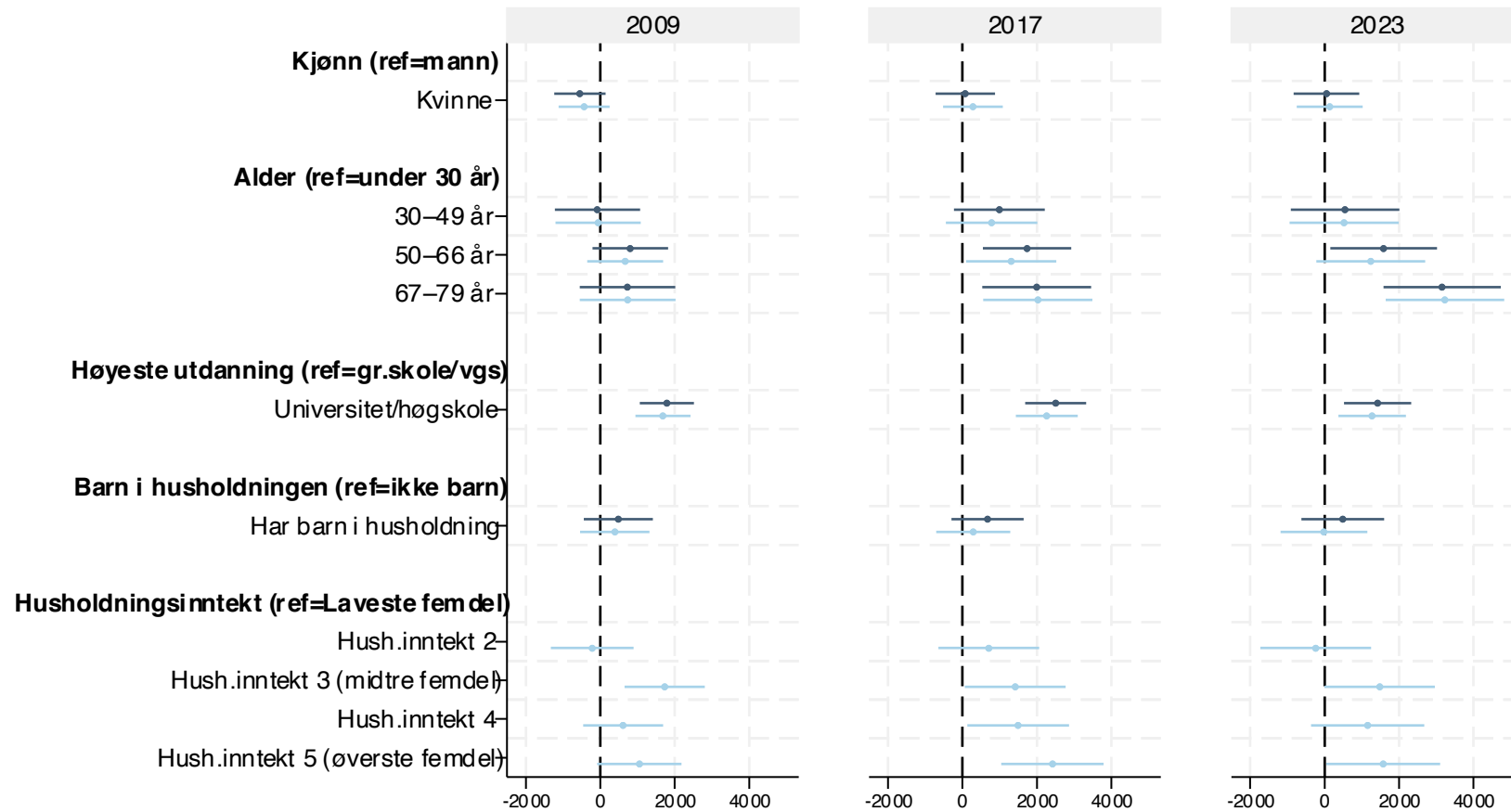
De som har barn i husstanden, har også noe større sannsynlighet for å gi penger til frivillige organisasjoner, men denne forskjellen reduseres når det tas hensyn til husholdningsinntekt. Det tyder på at de med barn i husstanden i utvalget i snitt har høyere husholdningsinntekt enn de som ikke har barn i husstanden. Det er imidlertid ingen forskjell mellom dem med barn i husholdningen og dem uten når det gjelder størrelsen på beløpene de gir til frivillige organisasjoner.

Til slutt viser analysene at høy husholdningsinntekt øker sannsynligheten for å gi penger til frivillige organisasjoner, også når vi kontrollerer for kjønn, alder, utdanning og barn i husstanden. Når vi kontrollerer for alle disse faktorene, reduseres imidlertid forskjellene i størrelsen på pengebeløpet som blir gitt. Dette indikerer at andre faktorer, som høy alder og høy utdanning, også har en selvstendig effekt på sjenerøsitet ved pengegaver.

Figur 4.2. Sannsynlighet for å ha gitt pengegaver til frivillige organisasjoner de siste tolv månedene. Samlet analyse av bakgrunnskjennetegn. Estimater fra lineære sannsynlighetsmodeller.

Figur 4.3. Størrelsen på pengebeløp til frivillige organisasjoner de siste tolv månedene. Samlet analyse av bakgrunnskjennetegn. Estimater fra lineære sannsynlighetsmodeller.

Oppsummering

Analysene i dette kapitlet har vist at andelen som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, er relativt stabil over tid, selv om det var litt færre i 2023 enn i 2009 som svarte at de hadde gitt penger. Det ser dermed ikke ut til at økningen i terskelbeløpet som utløser skattefradrag for gaver til frivillige organisasjoner i seg selv har økt omfanget av pengegaver til frivillige organisasjoner blant nordmenn. Det er naturlig å diskutere om dette kan skyldes «dyrtiden» vi har opplevd i Norge de siste årene, med priser og renter som har økt mer enn den disponible inntekten. Det er imidlertid viktig å bemerke at undersøkelsen i 2009 ble gjennomført året etter den internasjonale finanskrisen, som også kan ha innvirket på omfanget av pengegaver.

Det er noe variasjon over tid i hvor stor andel som gir penger til ulike typer organisasjoner. Andelen som gir donasjoner til organisasjoner innenfor helse og sosial og tros- og livssynsorganisasjoner, har gått noe ned, men andelen som gir penger til organisasjoner innen bistand, har gått opp. Vi ser også en tendens til at beløpene som blir gitt til frivillige organisasjoner, blir større over tid, særlig innenfor religion og livssyn. Man kan spekulere i om nedgangen i andelen som gir til denne typen organisasjoner, først og fremst har skjedd blant de som har løs tilknytning, og som har gitt små beløp, og at det er de «store» giverne som blir igjen. Samlet sett gir analysene likevel et relativt stabilt bilde over tid av økonomiske bidrag til frivillige organisasjoner blant nordmenn. Personer i husholdninger med høy inntekt er mer tilbøyelige til å gi penger og større pengesummer enn personer med lav husholdningsinntekt, men det er grunn til å anta at de med lav husholdningsinntekt gir en betydelig høyere andel av inntekten sin. Også kvinner, eldre, høyt utdannede og til dels personer med barn i husholdningen har større sannsynlighet for å gi penger til frivillige organisasjoner.

5 Befolkningens tilknytning til frivillige organisasjoner

Den internasjonale forskningslitteraturen har argumentert for at koblingen mellom individ og organisasjon er svekket. I en mye sitert artikkel argumenterer Hustinx og Lammertyn (2003) for at «refleksive» former for frivillighet vokser fram på bekostning av «kollektive» former for frivillighet. Det ligger her en forventning om at en mer løsreven form for frivillighet er økende, hvor flere og flere gjør frivillig arbeid over kortere tidsrom og er løsere knyttet til organisasjoner, og hvor det frivillige arbeidet er mer avgrenset til spesifikke aktiviteter og interesser. Dette trenger ikke bety at befolkningen er mindre engasjert, noe analysene av frivillig arbeid og pengegaver i denne rapporten har vist, men at rammene innsatsen foregår innenfor, har endret seg. Frivillige er mindre opptatt av tilhørigheten til bestemte organisasjoner og mer opptatt av den konkrete aktiviteten de utfører.

I dette kapittelet skal vi undersøke hvordan de frivilliges tilknytning til organisasjoner har utviklet seg over tid. Først ser vi på medlemskap i frivillige organisasjoner, og deretter studerer vi befolkningens holdninger til medlemskap og organisasjonstilhørighet.

Medlemskap

I tidligere analyser av medlemskap i frivillige organisasjoner har det blitt pekt på at den klassiske medlemsmodellen i det norske sivilsamfunnet har blitt svekket. Det innebærer at færre er medlemmer i frivillige organisasjoner og færre er medlemmer i organisasjoner de gjør frivillig arbeid for (Wollebæk & Sivesind, 2010).

Medlemskap i frivillige organisasjoner har ikke blitt målt i frivillig innsatsundersøkelsene som er gjennomført etter 2009, og vi vet derfor ikke om trendene som ble observert den gangen, har fortsatt. Medlemskap har imidlertid blitt målt i andre undersøkelser, som SSBs levekårsundersøkelser. Tall derfra viser at svært mange er medlem av frivillige organisasjoner, og at nivået var stabilt på 2010-tallet. I 2011 svarte 79 prosent at de var medlem i minst én organisasjon, i 2020 svarte 78 prosent det samme.⁹ Uansett var dette et høyere tall enn det som ble målt i undersøkelsen av frivillig innsats i 2009, da 68 prosent oppga at de var medlem av minst én organisasjon. Det er imidlertid to viktige forbehold ved disse tallene. For det første er spørsmålsformuleringene i undersøkelsene av frivillig innsats ikke identiske med spørsmålsformuleringene som har vært brukt i levekårsundersøkelsene. Slike

⁹ Tall hentet fra SSBs statistikkbank: <https://www.ssb.no/statbank/table/09137/>

målinger vil for eksempel være sensitive for hvilke organisasjonstyper man bruker som eksempler i spørsmålsstillingen.

For det andre vil målinger av organisasjonsmedlemskap og endring over tid også være påvirket av eksterne faktorer, som hvordan frivillig sektor avgrenses, og hvilke typer organisasjoner som blir definert som del av frivillig sektor. Da Den norske kirke ble skilt ut fra staten i 2012, ble for eksempel medlemskap i Den norske kirke regnet som medlemskap i en frivillig organisasjon. Medlemskap i statskirken i 2009 inngikk dermed ikke som medlemskap i en frivillig organisasjon, men det gjør det i dag. Ulike undersøkelser har også kategorisert organisasjoner ulikt. For eksempel ble ikke medlemskap i borettslag, velforeninger og grendelag brukt som eksempler i undersøkelsen i 1998, men det har det blitt i senere undersøkelser.

I tabell 5.1 nedenfor rapporterer vi hvor store andeler som har svart at de er medlem i minst én frivillig organisasjon, fordelt på 15 organisasjonskategorier, på de tre måletidspunktene. Vi har også angitt endringer i andeler mellom 1998 og 2009 og mellom 2009 og 2023.

Når det gjelder det totale omfanget av medlemskap, rapporterer vi to tall: ett med og ett uten medlemskap i tros- og livssynsorganisasjoner, ettersom Den norske kirke ble inkludert i tallene etter 2012. Når organisasjonsmedlemskap i tros- og livssynsorganisasjoner er inkludert, ser vi derfor en kraftig økning i andelen i befolkningen med organisasjonsmedlemskap, fra 72 prosent i 1998 og 68 prosent i 2009 til 81 prosent i 2023. Når vi ikke regner med medlemskap i tros- og livssynsorganisasjoner, er andelen med minst ett medlemskap 74 prosent i 2023. Dette er litt flere enn i 2009 og omtrent likt som i 1998, men på grunn av mulig underrapportering av enkelte kategorier i 1998 (som borettslag, velforeninger og grendelag), kan vi ikke utelukke at medlemstallet samlet sett har gått noe ned siden den gang. Uansett er det ingen tegn til at medlemskapstallene har gått ned siden 2009, heller tvert imot.

Tabell 5.1. Medlemskap i frivillige organisasjoner, andel i prosent, endring i prosentpoeng.

	1998	2009	2023	1998–2023	2009–2023
Arbeidslivsforeninger	26	30	37	11	7
Idrett	29	27	27	-2	0
Hobby og fritid	17	19	21	4	2
Velforeninger og grendelag	4	19	21	17	2
Borettslag	2	17	21	19	4
Helse, pleie og redningsarbeid	8	15	10	2	-5
Kunst og kultur	13	14	10	-3	-4
Internasjonale	9	10	9	0	-1
Politiske partier	6	6	7	1	1
Utdanning og forskning	2	7	6	4	-1
Miljøvern	4	6	6	2	0
Sosiale tjenester	5	8	6	1	-2
Rettighets- og støttearbeid	9	2	2	-7	0
Tro og livssyn	9	9	47	38	38
Andre	4	5	4	0	-1
Medlem i minst en org.	72	68	81	9	13
Medlem i minst en org. (eks. tro og livssyn)	72	68	74	2	6
n					

^a Tall fra 1998 og 2009 hentet fra Wollebæk & Sivesind (2010).

^b I 2023 inngikk Den norske kirke som eksempel i kategorien tro og livssyn. Denne var ikke inkludert tidligere, da statskirken ikke ble regnet som del av sivilsamfunnet.

Når det gjelder medlemskap i andre organisasjonstyper, finner vi en gradvis økning i andelen som oppgir å være medlem i arbeidslivsforeninger mellom 1998 og 2023. Det er også en slik tendens innenfor hobby og fritid, men denne er svakere. Andelen som oppga å være medlem i organisasjoner innenfor utdanning og forskning og innenfor miljøvern, økte mellom 1998 og 2009, men var stabil mellom 2009 og 2023. Det er også flere som oppgir å være medlem i velforeninger og grendelag i 2023 enn i 1998, noe som sammenfaller med endringer i kategorisering og spørsmålsstilling. Det er litt færre som oppgir å være medlem i kunst- og kulturorganisasjoner i 2023, sammenlignet med tallene fra både 2009 og 1998. Siden 1998 har det vært en nedgang i andelen som oppgir å være medlem i organisasjoner innen helse, pleie og redningsarbeid, men endringene har vært små siden 2009. Andelen med medlemskap i organisasjoner innenfor rettighets- og støttearbeid falt tydelig fra 1998 til 2009, men har vært stabil siden 2009.

Videre skal vi se på kjennetegn ved de som oppga å være medlem i ulike typer frivillige organisasjoner i 2023. Her har vi utført multivariate regresjonsanalyser av sannsynligheten for organisasjonsmedlemskap innen seks grove organisasjonskategorier, tilsvarende som for frivillig innsats i kapittel 3: bolig og økonomi, tro og livssyn, kultur og fritid, idrett, velferd og samfunnsrettede organisasjoner. Figur 5.1 oppsummerer resultatene. Plott til høyre for den vertikale linjen indikerer større sannsynlighet for organisasjonsmedlemskap, mens plott til venstre for linjen indikerer mindre sannsynlighet.

Vi ser at kvinner har større sannsynlighet enn menn for å være medlem i organisasjoner innenfor kategoriene tro og livssyn, velferd og samfunnsrettede organisasjoner, mens menn har større sannsynlighet enn kvinner for å være medlem i idrettsorganisasjoner. I organisasjoner innenfor kategoriene bolig og økonomi og kultur og fritid har menn og kvinner like stor sannsynlighet for å være medlem.

Aldersmessig viser resultatene at sannsynligheten for å være organisasjonsmedlem øker med alderen innenfor nesten alle kategoriene. Dette gjelder særlig i tros- og livssynsorganisasjoner, men også i kultur- og fritidsorganisasjoner og i samfunnsrettede organisasjoner. Vi ser særlig at unge voksne er underrepresentert i organisasjoner innenfor bolig og økonomi. Dette er ikke overraskende, da unge voksne i mindre grad har etablert seg på boligmarkedet og i arbeidslivet. Nok en gang finner vi i separate analyser at det er betydelige forskjeller mellom unge kvinner og menn. Aldersforskjellene i organisasjoner innen tro og livssyn, kultur og fritid og samfunnsrettede er betydelig større blant menn enn blant kvinner.

Det at medlemskap i frivillige organisasjoner øker med alderen – spesielt blant menn, kan indikere at medlemskapet blir mindre viktig – dersom de ikke melder seg inn på et senere tidspunkt. Undersøkelsene fra 1998 og 2009 viste imidlertid også at sannsynligheten for medlemskap økte med alderen (Wollebæk & Sivesind 2010). Mange av de som var unge den gangen og ikke var medlem av en organisasjon, har altså meldt seg inn i ettertid, og det er naturlig å anta at det vil skje med de som er unge i den nyeste undersøkelsen også. Et spørsmål det er relevant å stille, er imidlertid om kjønnsforskjellene blant unge voksne vil føre til økte kjønnsforskjeller blant eldre i fremtiden.

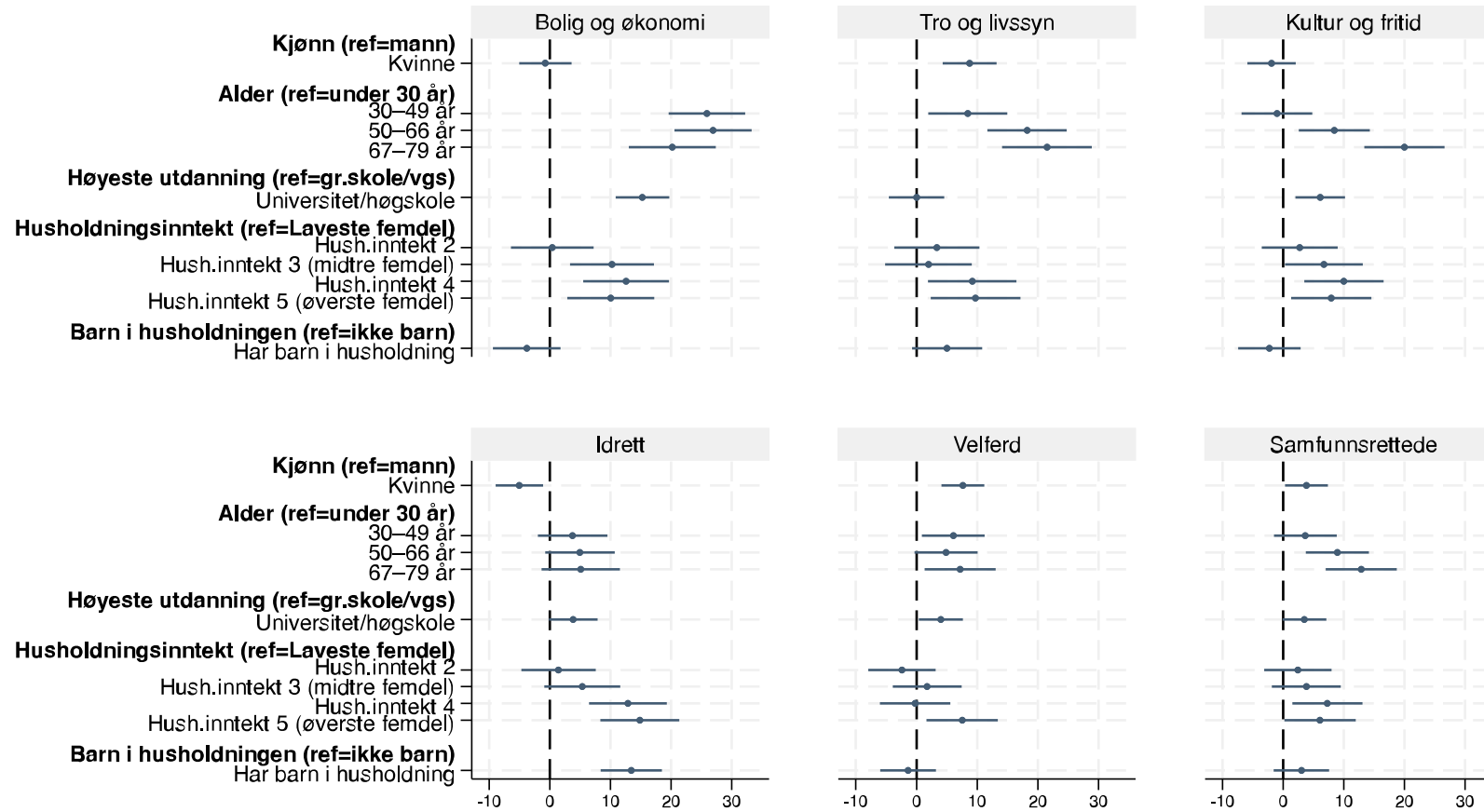
I de fleste organisasjonskategoriene henger også høy utdanning sammen med større sannsynlighet for å være medlem. Unntaket er innenfor tro og livssyn, der personer med og uten høyere utdanning har lik sannsynlighet for å være medlem av en organisasjon.

Medlemskap i frivillige organisasjoner øker også med inntektsnivået. Personer med middels til høy husholdningsinntekt er overrepresentert i alle organisasjonskategorier, spesielt innen idrett.

Når det gjelder om man har barn i husholdningen, er sammenhengen med organisasjonsmedlemskap mest tydelig i idrettsorganisasjoner. Det er naturlig å

anta at dette henger sammen med at mange er medlemmer av slike organisasjoner i forbindelse med at barna deres deltar i idrettsaktiviteter, tilsvarende som vi så med frivillig innsats.

Figur 5.1. Kjennetegn ved medlemmer av frivillige organisasjoner i 2023. Samlet analyse av bakgrunnskjennetegn. Estimater fra lineære sannsynlighetsmodeller.

Holdninger

Personers tilknytning til frivillige organisasjoner handler om deres subjektive holdninger til hvor viktig medlemskap og den bestemte organisasjonskonteksten er. I det følgende skal vi undersøke hvordan respondentene som har oppgitt å gjøre frivillig arbeid, eller som er medlemmer av organisasjoner, har svart på spørsmål om hvor viktig de opplever det er å være medlem i organisasjonene de gjør frivillig arbeid for, hvor viktig det er å gjøre frivillig arbeid for en bestemt organisasjon, og hvor villige de er til å stille som frivillig ved bestemte tiltak heller enn vanlig møtevirksomhet. De to første av disse spørsmålene ble, med noen små endringer, også stilt i undersøkelsene i 1998, 2009, 2014, mens det siste spørsmålet ikke har blitt stilt i frivillig innsats-undersøkelsene siden 1998.

Tabell 5.2 viser svarfordelingen på spørsmålet om hvor viktig de frivillige synes det er å være medlem av de organisasjonene de gjør frivillig arbeid for. Ifølge teorien til Hustinx og Lammertyn (2003) om mer refleksiv frivillighet vil man forvente at andelen som mener medlemskap er viktig, har gått ned de siste 25 årene. Resultatene bryter imidlertid med denne forventningen, da andelen som anser medlemskap som viktig, holder seg på et stabilt, høyt nivå. I alle undersøkelsene svarte rundt 80 prosent at de mener det er «svært viktig» eller «nokså viktig» å være medlem i organisasjonene de gjør frivillig arbeid for. Selv om det fra 2009 ble mulig å svare «vet ikke» på dette spørsmålet, har altså ikke andelen falt.

Tabell 5.2. Viktighet av medlemskap blant frivillige, i prosent.

	1998	2009	2014	2023
Svært viktig	43,1	44,3	49,1	45,4
Nokså viktig	37,6	35,0	32,9	35,7
Ikke særlig viktig	15,8	11,9	9,9	10,1
Ikke viktig i det hele tatt	3,5	5,2	5,0	5,2
Vet ikke	–	3,6	3,1	3,5
n	793	783	2506	1224

Spørsmålsformulering: «Hvor viktig synes du det er å være medlem av de organisasjonene du gjør frivillig arbeid for?»

Et annet mål på organisasjonstilknytning blant frivillige handler om hvor viktig det er at det er en bestemt organisasjon man gjør frivillig arbeid for, eller om man like gjerne kunne gjort det frivillige arbeidet for en annen organisasjon. Her går vi altså fra å vektlegge organisasjonsmedlemskap generelt til å vektlegge medlemskap i bestemte organisasjoner. Igjen vil man med utgangspunkt i teorien om mer refleksiv frivillighet forvente en nedgang i andelen som mener det er viktig å utføre innsats i regi av en bestemt organisasjon. Tabell 5.3 viser at teorien har sterkere støtte når vi spør om

lojalitet til enkeltorganisasjoner. I 1998 svarte 72 prosent at det var viktig hvilken organisasjon arbeidet ble utført for, i 2009 svarte 60 prosent det samme, mens tallene i 2014 og 2023 var henholdsvis 50 og 49 prosent. Tilsvarende har andelen som svarte at de like gjerne kunne gjort arbeidet for en annen organisasjon, økt fra 28 prosent i 1998 til 44 prosent i 2023. Et lite forbehold må tas siden «vet ikke» ble inkludert som eksplisitt kategori først i 2014, men selv om alle som svarte vet ikke, hadde endret svaret sitt til at det var viktig hvilken organisasjon de utførte arbeidet for, er nedgangen over tid tydelig.

Samlet sett viser disse to spørsmålene at frivillige (fortsatt) mener det er viktig å være medlem av frivillige organisasjoner de gjør innsatser for, men at det ikke er så viktig *hvilken* organisasjon det er.

Tabell 5.3. Viktig å jobbe for bestemt organisasjon, i prosent.

	1998	2009	2014	2023
Viktig hvilken organisasjon arbeidet blir utført for	72,0	59,8	49,8	48,9
Kunne like gjerne gjort arbeidet for en annen organisasjon	28,0	39,7	45,5	44,0
Vet ikke/ikke sikker	–	0,4	4,7	7,1
n	717	929	2149	1209

^a Svaralternativet «vet ikke/ikke sikker» ble lest opp for respondentene 2014 og 2023.

Spørsmålsformulering: «Er det viktig for deg at du har arbeidet for akkurat den eller de organisasjonene du har gjort frivillig arbeid for, eller kunne du like gjerne gjort det samme arbeidet for andre organisasjoner som driver med lignende aktiviteter?»

Til sist undersøker vi holdninger til det å stille opp på bestemte tiltak versus det å delta i vanlig møtevirksomhet. I kapittel 2 så vi at andelen frivillige som påtar seg styreverv og administrasjonsoppgaver, har falt, mens andelen som deltar i aktivitetsrettede aktiviteter, har økt. Tabell 5.4 viser hvordan respondentene som er medlem i minst én frivillig organisasjon, svarte på hvor enige de er i utsagnet «Jeg stiller gjerne opp på bestemte tiltak organisasjonen setter i gang, men orker sjelden å delta i vanlig møteaktivitet», i undersøkelsene. Spørsmålet er bare stilt i 1998 og 2023. Svarfordelingen viser at flere i 2023 enn i 1998 var enige i utsagnet, altså at de gjerne stiller på konkrete tiltak heller enn vanlig møtevirksomhet. I 1998 svarte 33 prosent at de var svært eller delvis enige, mens 40 prosent svarte det samme i 2023. Motsatt har andelen som var svært eller delvis uenige, falt fra 48 til 36 prosent. Det er også flere i 2023 enn i 1998 som svarer «vet ikke» og «verken eller». Det er verdt å merke seg at andelene som svarte *svært* enig eller uenig, har endret seg mindre enn andelene som var *delvis* (u)enige, noe som kan tyde på at holdningsendringene har vært størst blant de som i utgangspunktet hadde minst tydelige standpunkt. Likevel viser endringen samlet sett at det har blitt viktigere for medlemmene over tid at de utfører konkrete frivillige arbeidsoppgaver heller enn å stille på vanlige medlemsmøter. Denne tendensen er også i tråd med en mer løsrevet og «refleksiv» form for frivillig innsats over tid (Hustinx & Lammertyn 2003), med mer tidsavgrenset innsats og innsats som i større grad handler om å utføre

konkrete arbeidsoppgaver, aktiviteter og spesifikke interesser, enn tilknytning til organisasjoner og tradisjonell møtevirksomhet (Wollebæk mfl. 2015).

Tabell 5.4. Stiller gjerne opp på bestemte tiltak, men sjelden vanlig møtevirksomhet [blant de som er medlem i minst én org.]. Prosent.

	1998	2023
Svært enig	12.5	13.8
Delvis enig	20.9	26.5
Verken eller	15.1	17.1
Delvis uenig	19.7	11.1
Helt uenig	28.6	25.3
Vet ikke	3.3	6.2
n	1015	1505

Spørsmålsformulering: «Jeg stiller gjerne opp på bestemte tiltak organisasjonen setter i gang, men orker sjelden å delta i vanlig møtevirksomhet»

Betydningen av medlemskap og organisasjonstilknytning kan variere mellom ulike grupper av frivillige. Tabell 5.5 viser forskjeller i disse holdningsspørsmålene mellom frivillige for ulike typer organisasjoner. Alt i alt viser resultatene at forskjellene ikke er så store, men frivillige innenfor tro og livssyn ser ut til å være noe mer opptatt av å være organisasjonsmedlem, mens frivillige innenfor velferd er noe mindre opptatt av det. Frivillige innenfor bolig og økonomi er noe mer opptatt av hvilken organisasjon man gjør frivillig arbeid for, mens frivillige innenfor tro og livssyn er mindre opptatt av dette. Frivillige innenfor tro og livssyn er i større grad villig til å delta i vanlig møtevirksomhet, mens frivillige innenfor velferd er minst villig til dette.

Tabell 5.5. Sammenhengen mellom holdninger og frivillig arbeid for ulike organisasjonskategorier (2023), i prosent.

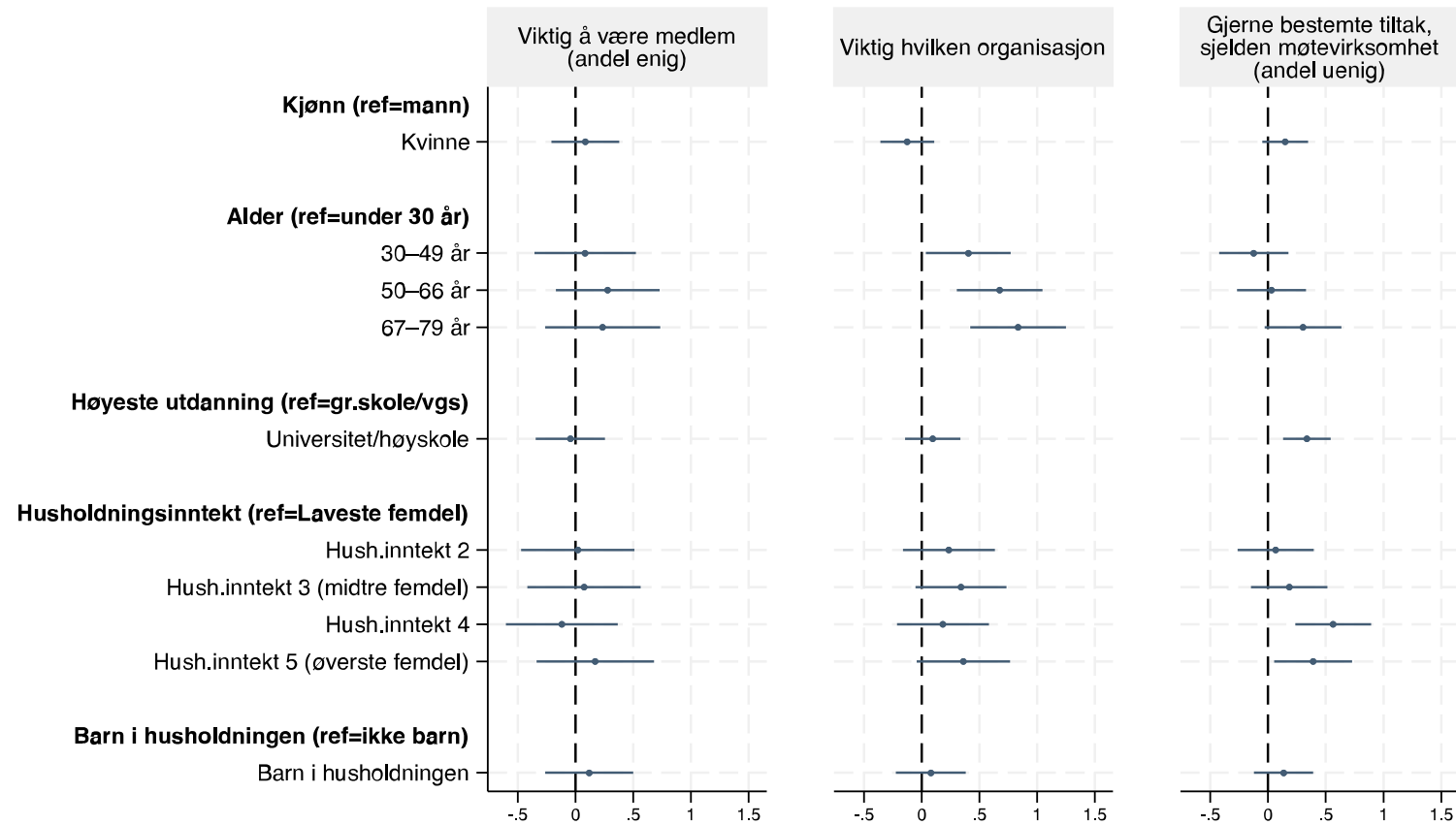
Frivillig de siste 12 månedene	Viktig å være medlem (andel enig)	Viktig hvilken organisasjon	Stiller gjerne på bestemte tiltak, men sjelden møtevirksomhet (andel uenig)
Bolig og økonomi	84,3	51,6	46,1
Kultur og fritid	84,0	49,3	47,4
Idrett	84,7	49,8	46,4
Velferd	77,8	46,8	44,9
Samfunnsrettede	82,1	49,0	45,2
Tro og livssyn	87,2	46,8	48,1
n	1224	1209	1505

Helt til slutt i dette kapitlet ser vi også på hvordan svar på holdningsspørsmålene henger sammen med ulike bakgrunnskjennetegn ved respondentene. Her finner vi også generelt små forskjeller, med noen unntak. Det er knapt noen variasjoner i synet på om det er viktig å være medlem av organisasjoner man gjør frivillig innsats for. Det tyder på at det er bred oppslutning om at medlemskap er viktig.

Når det gjelder koblingen til enkeltorganisasjoner, viser analysen derimot at jo eldre respondentene er, desto mer sannsynlig er det at de synes det er viktig å gjøre frivillig innsats for bestemte organisasjoner. Yngre respondenter svarer i større grad svarer at de like gjerne kunne gjort innsatsen for andre organisasjoner. Igjen viser nærmere analyser (ikke vist) at kjønnsforskjellene er større blant menn enn blant kvinner, altså at unge menn er minst opptatt av hvilken organisasjon de gjør innsatser for. Det kan tyde på en mer refleksiv frivillighet blant unge – særlig mannlige – frivillige. Aldersforskjellene er imidlertid mindre når det gjelder villigheten til å delta i møtevirksomhet, noe som indikerer at selv om organisasjonskonteksten er mindre viktig for unge enn for eldre, er de unge vel så villige til å delta i møtevirksomhet.

Viljen til å bidra i møtevirksomhet øker i stedet med utdannings- og inntektsnivå. En mulig tolkning av dette er at personer med mye ressurser i større grad enn andre oppfatter at de har kompetanse og evner til å bidra i organisasjonenes driftsoppgaver (Musick & Wilson 2008).

Figur 5.2. Holdninger til organisasjonstilhørighet i 2023. Samlet analyse av bakgrunnskjennetegn. Estimerer fra lineære sannsynlighetsmodeller.

Oppsummering

I dette kapittelet har vi undersøkt nordmenns tilknytning til frivillige organisasjoner gjennom formelle medlemskap og holdninger til frivillige organisasjoner blant medlemmer og frivillige. Vi har tatt utgangspunkt i forskningslitteratur som hevder at koblingen mellom individ og organisasjon er svekket, og at det frivillige arbeidet i økende grad har en «refleksiv» heller enn en «kollektiv» karakter (Hustinx & Lammertyn 2003). I dette perspektivet kunne man forvente at rammene (organisasjonene) som frivillig innsats foregår innenfor, blir mindre viktige, og at det er først og fremst innholdet i aktivitetene som er det sentrale. Dette kunne man anta at gir seg utslag i svekket tilhørighet til de frivillige organisasjonene. Vi har målt tilhørighet dels ved å se på medlemskap i organisasjoner, og dels ved å undersøke hvilke holdninger og oppfatninger frivillige og medlemmer har til disse.

Analysene har vist at medlemskap i frivillige organisasjoner i befolkningen samlet sett og over tid har holdt seg på et stabilt, høyt nivå. Det har vært en øking i medlemskap i arbeidslivsorganisasjoner og i hobby- og fritidsorganisasjoner, mens det har vært en nedgang i medlemskap i organisasjoner innenfor kunst og kultur, helse, pleie, og redningsarbeid, og rettighets- og støttearbeid. Det er flere kvinner enn menn som er medlem i tros- og livssynsorganisasjoner, velferdsorganisasjoner og samfunnsrettede organisasjoner, mens det er flere menn enn kvinner som er medlem i idrettsorganisasjoner. Organisasjonsmedlemskap blir mer sannsynlig med økende alder, spesielt blant menn. Unge menn er med andre ord underrepresentert som medlemmer av frivillige organisasjoner. Organisasjonsmedlemskap øker også med utdannings- og inntektsnivå. Vi finner også at personer med barn i husholdningen oftere enn dem uten er medlem i idrettsorganisasjoner.

Overordnet synes det store flertallet av frivillige at det er viktig å være medlem i organisasjoner de gjør frivillig arbeid for, og denne andelen er stabil over tid. Likevel er det færre enn før som mener det er viktig å gjøre frivillig arbeid for bestemte organisasjoner, og flere mener de like gjerne kunne gjort arbeidet for andre lignende organisasjoner. Dette gjelder særlig unge voksne, og i større grad unge menn enn unge kvinner. Sammenlignet med i 1998 var det i 2023 også færre som ønsket å delta i vanlig møteaktivitet i organisasjonene, og i stedet ønsket å delta på bestemte tiltak.

Samlet sett peker analysene på flere trender i sivilsamfunnet som indikerer en mer refleksiv frivillighet. Medlemskapsmodellen står sterkt i den forstand at mange er medlem av frivillige organisasjoner, men lojaliteten til enkeltorganisasjoner ser ut til å ha blitt svekket over tid. Samtidig er det viktig å merke seg at de største endringene i materialet skjedde fra 1998 til 2014 (se også Wollebæk mfl. 2015), og at det ikke har skjedd større endringer de siste ti årene.

6 Avslutning

Oppsummering

I denne rapporten har vi tatt utgangspunkt i analyser av landsrepresentative spørreundersøkelser mellom 1998 og 2023 for å oppdatere kunnskapen om omfanget av og forklaringene på frivillig innsats i den norske befolkningen. Norsk frivillig engasjement har gjennomgått endringer som følge av koronapandemien, og derfor har vi hatt som hovedspørsmål om disse endringene er av mer varig karakter, eller om vi heller ser tegn til at norsk frivillig engasjement er tilbake til slik det var før pandemien, med utviklingstrekk som følger mer langsiktige trender.

I kapittel 2 undersøkte vi de mer overordnede utviklingstrekkene og så på hvor mange nordmenn som gjør frivillig arbeid, hvor mye de arbeider frivillig, og for hvilke typer organisasjoner de gjør frivillig arbeid. Her har vi funnet at frivillig arbeid blant nordmenn er på et stabilt høyt nivå, der mer enn 60 prosent av befolkningen i 2023 oppga å ha utført frivillig arbeid i løpet av de siste tolv månedene. Dette var omtrent identisk som i 2017. På et overordnet nivå ser det dermed ut til at nedgangen i frivillig arbeid som kom i kjølvannet av koronapandemien, er reversert.

Frivillig arbeid innenfor idrett og sport er fortsatt vanligst, etterfulgt av frivillig arbeid for velforeninger, grendelag og nærmiljøorganisasjoner, for hobby, fritids- og utendørsaktivitet og sosiale foreninger, for borettslag og boligbyggelag, og for kunst, kultur, korps og kor.

Sammenlignet med for ti år siden er det en mindre andel som gjør frivillig arbeid innenfor hobby og fritid og idrett, mens en noe større andel gjør frivillig innsats i regi av et borettslag eller boligbyggelag.

Den gjennomsnittlige frivillige utførte frivillig arbeid for to organisasjoner i 2023, noe som var en liten nedgang fra 2014 og 2017, og likt med 2009. Vi finner også at trenden fra 2017 der de frivillige utførte litt færre timer frivillig arbeid enn i 2014, fortsatte i 2023.

Når vi skiller mellom de som bruker svært mye tid på frivillig arbeid («kjernefrivillige»), og de som bruker mindre tid («korttidsfrivillige»), finner vi stabilitet over tid. I 2023 kunne 17 prosent av befolkningen defineres som kjernefrivillige, mens 46 prosent kunne defineres som korttidsfrivillige. Selv om de er i klart mindretall, utførte kjernefrivillige om lag to tredeler av alt frivillig arbeid som ble utført i 2023.

Dugnadsarbeid var den desidert vanligste typen frivillig arbeid i 2023, etterfulgt av styrearbeid, som halvparten så mange oppga. Deretter følger administrasjon/kontorarbeid, instruksjon og trening, og innsamlinger. Siden den første undersøkelsen om frivillig innsats i 1998 har andelen som engasjerer seg i

styre og drift, gått ned, mens det har vært en liten økning i andelen som engasjerer seg i mer aktivitetsrettede oppgaver.

I kapittel 3 undersøkte vi kjennetegn ved de frivillige og utviklingen over tid. Mens tidligere studier viste at flere menn enn kvinner deltok i frivillig arbeid, bekrefter undersøkelsen fra 2023 trenden fra 2017 der det ikke lenger er en signifikant kjønnsforskjell når det gjelder deltakelse i frivillig arbeid generelt sett. Innenfor ulike organisasjonstyper finner vi fortsatt kjønnsforskjeller, der for eksempel menn fortsatt er i overtall som idrettsfrivillige, men vi ser også at det er færre menn enn tidligere som gjør frivillig arbeid for idrettsorganisasjoner. I velferdsorganisasjoner har det tradisjonelt sett vært noen flere kvinner enn menn som har utført frivillig arbeid, men i 2023 har denne kjønnsforskjellen blitt større fordi enda færre menn enn tidligere gjør frivillig arbeid for slike organisasjoner. Omfanget av menn som gjør frivillig arbeid, er totalt sett stabilt over tid, men de frivillige mennene gjorde frivillig arbeid for færre organisasjoner i 2023 enn tidligere.

Med hensyn til alder er det fortsatt de «unge middelaldrende» (30–49 år) som oftest gjør frivillig arbeid, etterfulgt av de «eldre middelaldrende» (50–66 år). Dette kan i stor grad knyttes til om man har hjemmeboende barn, og den siste undersøkelsen viser at personer med barn i husstanden i større grad enn andre gjør frivillig arbeid, særlig innenfor idretten. Siden den forrige undersøkelsen i 2017 har andelen eldre (67–79 år) som gjør frivillig arbeid, økt, mens andelen unge voksne (16–29 år) som gjør frivillig arbeid, har sunket. Frafallet blant de yngste er tydeligst innenfor kultur- og fritidsfrivillighet, samt innenfor bolig og økonomi. Nedgangen er også større blant unge menn enn blant unge kvinner.

Utdanningsforskjellene, der høyere utdannede oftere gjør frivillig arbeid enn lavere utdannede, har blitt noe mindre. I 2023 var det en nedgang blant de høyere utdannede som gjorde frivillig arbeid, mens andelen uten slik utdanning var på samme nivå som tidligere. Inntektsforskjellene mellom frivillige og ikke-frivillige har økt ved at det har blitt færre frivillige enn tidligere med inntekt under medianen. Inntektsforskjellene er størst i idretten, der de med høyest inntekt har tre ganger så stor sannsynlighet som dem med lavest inntekt for å være frivillige.

En samlet analyse viser at kjønn og utdanning har fått mindre virkning på sannsynlighet for frivillig arbeid over tid, mens inntekt, alder og barn i husstanden har fått større innvirkning over tid.

I kapittel 4 har vi sett på de økonomiske bidragene til frivillige organisasjoner. Analysene viste at andelen som gir pengegaver til frivillige organisasjoner, er relativt stabil over tid. Flest gir penger til bistandsorganisasjoner, tett etterfulgt av organisasjoner i kategorien helse og sosial. Begge disse organisasjonstypene mottok pengegaver fra nesten halvparten av den voksne befolkningen i 2023. Over tid har andelen som gir til bistandsorganisasjoner, økt, mens andelen som gir til helse- og sosialorganisasjoner har sunket. Langt færre gir til tros- og livssynsorganisasjoner, men blant de som gir, er gjennomsnittsbeløpet som gis,

betydelig høyere. Kvinner, eldre og høyt utdannede gir oftest pengegaver, mens de største beløpene kommer fra personer med høy husholdningsinntekt. Unge menn gir i minst grad. Det er imidlertid god grunn til å anta at personer med lav inntekt gir en betydelig høyere andel av inntekten sin.

I kapittel 5 har vi sett på utviklingen i nordmenns tilknytning til frivillige organisasjoner, både gjennom organisasjonsmedlemskap og holdninger til organisasjoner og medlemskap blant frivillige. Analysene viser her at medlemskap i frivillige organisasjoner i befolkningen samlet sett og over tid har holdt seg på et stabilt, høyt nivå. Det har vært en økning i medlemskap i arbeidslivsorganisasjoner og i hobby- og fritidsorganisasjoner, mens det har vært en nedgang i medlemskap i organisasjoner innenfor kunst og kultur, helse, pleie, og redningsarbeid, og rettighets- og støttearbeid. Det er flere kvinner enn menn som er medlem i tros- og livssynsorganisasjoner, og i velferds- og samfunnsrettede organisasjoner, mens det er flere menn enn kvinner som er medlem i idrettsorganisasjoner. Organisasjonsmedlemskap blir mer vanlig jo høyere alder, utdanning og inntekt en person har. Unge menn er i minst grad medlemmer av frivillige organisasjoner. Vi finner også at personer med barn i husholdningen oftere er medlem i idrettsorganisasjoner enn personer uten barn i husholdningen.

Overordnet synes det store flertallet av frivillige at det er viktig å være medlem i organisasjoner de gjør frivillig arbeid for, og denne andelen er stabil over tid. Det er imidlertid færre enn før som mener det er viktig å gjøre frivillig arbeid for bestemte organisasjoner, og de mener at de like gjerne kunne gjort arbeidet for andre lignende organisasjoner. Dette gjelder særlig unge voksne – og spesielt unge menn. Sammenlignet med i 1998 var det i 2023 også færre som ønsket å delta i vanlig møteaktivitet i organisasjonene, og i stedet ønsket de å delta på bestemte tiltak.

Konklusjon

Koronapandemien førte til sterkt inngripende tiltak som gikk utover frivillige organisasjoners aktivitet. Resultatene i denne rapporten, sammen med andre undersøkelser av pandemiens konsekvenser for frivilligheten, tyder på at frivillig sektor har opplevd en rask normalisering i tiden etterpå. Sammenlignet med før pandemien holder den frivillige innsatsen seg på et høyt nivå, både i form av frivillig arbeid, i form av pengegaver til frivillige organisasjoner og i form av medlemskap.

Under pandemien kompenserte offentlige støtteordninger for bortfall av inntekter for noen organisasjonskategorier. Dette er undersøkt nærmere i rapporten «Frivillighet før og etter pandemiens tid» (Arnesen mfl. 2023). Frivillig sektor er lite kapitalkrevende og kan derfor raskt øke aktivitetsnivået når det gis muligheter til det og frivillig arbeidskapasitet er tilgjengelig. Organisasjoner som fikk støtte, ville uten dette ha hatt lavere driftsbudsjetter, og noen ville vært tynget av gjeld eller ikke kunnet drive videre. Organisasjoner

som fikk støtte, opplevde ikke økonomisk oppsving sammenlignet med andre organisasjoner, men de skadevirkningene man ellers kunne forventet av lavere driftsbudsjetter, ble redusert.

I tillegg til pandemien kunne man også tenkt seg at den utfordrende økonomiske situasjonen de siste årene med svak reallønnsutvikling og økte renter og priser ville redusert den frivillige innsatsen i større grad. Den såkalte «dyrtiden» kan ha redusert det økonomiske handlerommet til organisasjonsdeltakelse, kontingent og pengegaver, men også ført til mindre fritid for de som må jobbe ekstra mye for å klare de økte kostnadene. Selv om de overordnede tallene er stabile, fant vi at andelen som deltok i frivillig arbeid, falt i inntektsgruppe 2 fra 2017 til 2023, altså den femdelen med nest lavest inntekt. I 2017 var deltakelsen til denne gruppen nesten på nivå med de som hadde medianinntekt, mens i 2023 var deltakelsen på nivå med dem med lavest inntekt. Både pandemien og dyrtiden kan ha bidratt til dette fallet.

Det å ha barn i husstanden betyr isolert sett ekstra økonomiske kostnader, men her finner vi ingen svekkelse i sammenhengen med det å delta i frivillig arbeid. Dette tyder på at omfattende foreldrefrivillighet i tilknytning til barns aktiviteter fortsatt står sterkt. Den langsiktige trenden er dessuten at kjønnsforskjellene i frivillig arbeid blir mindre. Under pandemien var nedgangen i frivillig innsats større for kvinner enn for menn, og også større blant dem med barn i husstanden enn blant dem uten barn. Disse forskjellene kan ha hatt sammenheng med at kjønnsfordelingen av arbeidsoppgaver ble annerledes under pandemien med mer skolearbeid hjemme og reduserte frivillig-aktiviteter med mye sosial og fysisk kontakt. Denne endringen ser vi imidlertid ikke varige spor etter når vi sammenligner tallene fra 2023 med flere av de siste undersøkelsene av frivillig innsats.

Andre større utviklingstrekk vi har observert gjennom de første 15 årene med frivillig innsats-undersøkelser, ser i stor grad ut til å ha stabilisert seg. Det dreier seg om en sterkere aktivitetsorientering av det frivillige arbeidet, samtidig som møter, drift og administrative oppgaver blir redusert. Dette gjenspeiles også i befolkningens holdninger, der de i mindre grad ønsker å delta i møtevirksomhet. Her kan noen oppgaver ha blitt overført til betalte ledere, administratorer og koordinatorene. Noen organisasjoner har satt inn slike ekstra ressurser på nivåene over lokallagene, det vil si fylker og regioner. Akkurat som andre samfunnssektorer har også frivillig sektor blitt noe digitalisert, og det kan ha gjort at noen oppgaver kan utføres på mer effektiv måte. Mer av kontakten og informasjonsutvekslingen kan skje via sosiale medier og nå mer effektivt ut til organisasjonenes målgrupper. Digitale møter kan spare tid og reisekostnader, og pandemien var en periode da digitale verktøy ble mer pålitelige og kjente. Mange organisasjoner brukte disse digitale mulighetene mer for å følge rådene om smittevern, men også for å effektivisere arbeidet.

Over lengre tid har en stadig større andel av de eldre deltatt i det frivillige arbeidet. Utviklingen kan ha sammenheng med at de får bedre helse og flere muligheter til å bidra. Eldre og personer med dårlig helse ble advart om at de

hadde høyere risiko for alvorlige bivirkninger av koronasmitte, men det ser ikke ut til at det har lagt noen varig demper på det frivillige arbeidet. Frivillige organisasjoner på flere områder kan ha fått øynene opp for at de eldre kan være en ressurs. Det kan imidlertid ha sammenheng med at de som er eldre i dag, tilhører en kohort som har hatt et høyt aktivitetsnivå gjennom flere livsfaser. På den andre siden har det i den siste perioden vært et fall i andelen unge voksne (under 30 år) som deltar i frivillig arbeid, og fallet er større for unge menn enn for unge kvinner. Det er også færre unge menn som gir pengegaver og som er medlemmer av frivillige organisasjoner. Det er nærliggende å anta at dette kan ha sammenheng med redusert aktivitet under pandemien, ettersom mange aktiviteter knyttet til idrett, kultur og fritid ble redusert i denne perioden. Samtidig er de økte kjønnsforskjellene blant unge voksne noe som også har vært observert i andre undersøkelser, blant annet av valgdeltakelse (Bergh mfl. 2023). Dette kan muligens knyttes til kjønnsforskjeller i sosialt utenforskap mer generelt, der unge menn i økende grad er overrepresentert på noen indikatorer (Bråten & Sten-Gahmberg 2022; Normann & Hetland 2021). Tidligere undersøkelser har vist at frivillig deltakelse som ung øker sannsynligheten for frivillig deltakelse når man blir voksen (Wollebæk mfl. 2015). Et lavere deltakelsesnivå i de yngste kohortene i dag kan dermed føre til lavere deltakelse i de samme kohortene i fremtiden. Disse kohortene skal imidlertid tre inn i nye livsfaser, med høyere utdanning, betalt arbeid og barn i husstanden. Dermed kan også normer for frivillig deltakelse i samfunnet kombinert med endret individuell motivasjon føre til at innsatsen i disse kohortene øker i fremtiden. Til slutt er det verdt å merke seg at de store utviklingstrekkene knyttet til en individualisering av frivilligheten ser ut til å ha stabilisert seg de siste årene (Hustinx & Lammertyn 2003). I undersøkelsene fra 1998 til 2014 viste undersøkelsene av frivillig innsats at organisasjonstilknytningen til frivillige ble svekket, samtidig som individuell motivasjon ble viktigere (Wollebæk mfl. 2015). Vi har ikke hatt datagrunnlag til å analysere alle disse trendene over tid, men flere indikatorer peker i retning av at endringene fra 2014 til 2023 er begrensede. Andelen som deltar i frivillig innsats, og som er medlem i frivillige organisasjoner, er stabil i denne perioden. Det samme gjelder andelen som tar på seg styreverv eller deltar i andre administrasjonsoppgaver. De frivillige har også stabile holdninger de siste ti årene til hvor viktig det er å gjøre innsats for bestemte organisasjoner. Frivilligheten i Norge i 2023 ser med andre ord ut til ha en relativt stabil blanding av kollektive og refleksive former for innsatser. Vi kan med dette konkludere at frivillig innsats i Norge anno 2023 er tilbake omtrent på det samme nivået som før pandemien, og at endringstendensene som ble observert de første 15 årene av 2000-tallet, ser ut til å ha stabilisert seg.

Det er likevel verdt å merke seg endringene vi har sett, der det brukes mindre tid på frivillig arbeid og det er mindre frivillig arbeid blant unge, samt de lengre tendensene til mindre interesse for styrearbeid og administrativt arbeid og en viss frakobling mellom frivillig arbeid og organisasjonsmedlemskap. Slike endringer kan være utfordrende for mange frivillige organisasjoner og antyder et behov for stadig oppmerksomhet, tiltak og tilpasninger fra organisasjonenes side. I dette arbeidet vil også offentlige myndigheter kunne bidra for å

oppretholde et omfattende organisasjonssamfunn med mye frivillig engasjement i Norge også i fremtiden.

Litteratur

- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998-2014. Dokumentasjonsrapport*. Rapport 2015:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D., Enjolras, B., Fladmoe, A., Hansen, V. W. & Sivesind, K. H. (2023). *Frivillighet før og etter pandemiens tid. Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale og nasjonale frivillige organisasjoner*. Rapport 2023:7. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D. & Sivesind, K. H. (2021). *Frivillighet og koronakrisen. Befolkningens frivillige innsats og frivillige organisasjoners rolle, aktiviteter og økonomi under koronakrisen i Norge*. Rapport 2021:2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Bergh, J., Christensen, D. A. & Holmås, T.-H. (2023). Valgdeltakelse, forhåndsstemmegivning og familiens betydning for politisk deltakelse. I J. Bergh & A. Haugsgjerd (red.), *Politikk i urolige tider. En studie av stortingsvalget 2021*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bråten, R. H. & Sten-Gahmberg, S. (2022). Unge uføre og veien til uføretrygd. *Søkelys på arbeidslivet*, 39(1), 1–19.
- Chung, J. & Monroe, G. (2003). Exploring Social Desirability Bias. *Journal of Business Ethics*, 44(4), 291–302. doi:10.1023/A:1023648703356
- Elgesem, F. (2024). *Undersøkelse om frivillig innsats 2023. Dokumentasjonsnotat*. Statistisk sentralbyrå.
- Fladmoe, A. & Arnesen, D. (2022). *Frivillighet i pandemiens tid. Koronapandemiens betydning for frivillig innsats og lokale organisasjoner*. Rapport 2022:8. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Eimhjellen, I., Sivesind, K. H. & Arnesen, S. (2019). *Frivillighetens grunnfjell: Hvem gir mest tid og penger til frivillige organisasjoner?* Rapport 1/2019. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fladmoe, A., Sivesind, K. H. & Arnesen, D. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998-2017*. Bergen/Oslo: Rapport 2018:2. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Folkestad, B., Christensen, D. A., Strømsnes, K. & Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Norge 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Rapport 4/2015. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fridberg, T. (2023). Kontinuitet og forandring i omfanget af frivilligt arbejde. I T. P. Boje, H. H. Espersen, T. Fridberg, L. S. Henriksen & B. Ibsen (red.), *Gør frivilligt arbejde samfundet bedre?* Copenhagen: Samfundslitteratur.
- Hustinx, L. & Lammertyn, F. (2003). Collective and Reflexive Styles of Volunteering: A Sociological Modernization Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167–187. doi:10.1023/A:1023948027200

- Musick, M. A. & Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.
- Normann, T. & Hetland, A. (2021). *Unge som faller utenfor og deres inntektsutvikling*
- Saglie, J. & Seggaard, S. B. (2013). *Grenseløs frivillig foreldreinnsats? En dokumentasjonsrapport*. Rapport 2013:3. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Sivesind, K. H., Arnesen, D., Hansen, V. W., Fladmoe, A. & Enjolras, B. (2022). *Helsefrivillighetens samfunnsbidrag under koronapandemien*. Rapport 2022:9. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, D., Enjolras, B., Steen-Johnsen, K. & Ødegård, G. (2012). After Utøya: How a High-Trust Society Reacts to Terror—Trust and Civic Engagement in the Aftermath of July 22. *PS: Political Science & Politics*, 45(01), 32–37. doi:doi:10.1017/S1049096511001806
- Wollebæk, D., Lorentzen, H. & Selle, P. (2000). *Frivillig innsats. Sosial integrasjon, demokrati og økonomi*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, D. & Sivesind, K. H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi. Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 3/2010. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Wollebæk, D., Sætrang, S. & Fladmoe, A. (2015). *Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst*. Bergen/Oslo: Rapport 2015:1. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G. & Fladmoe, A. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*. Rapport 2017:2. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.